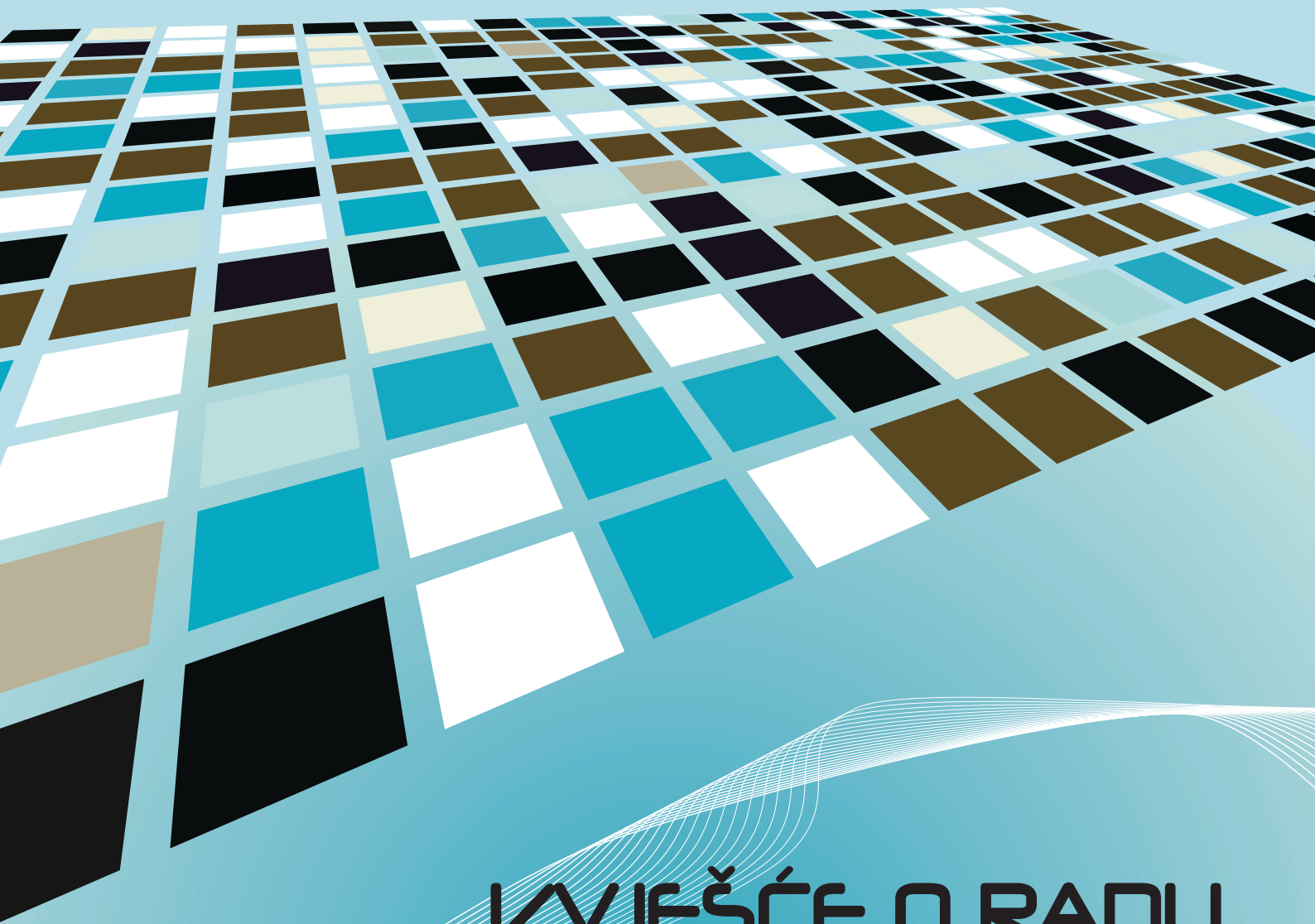




BOSNA I HERCEGOVINA

DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU



IZVJEŠĆE O RADU

2013



Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2013. GODINI**

Tuzla, prosinac 2013. godine

Sadržaj

1.	UVODNIK.....	1
2.	SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE.....	3
3.	KLJUČNE AKTIVNOSTI	7
3.1	Pravila i dokumenta DERK-a.....	7
3.2	Dokumenta koja odobrava DERK	11
3.3	Postupci izdavanja licenci	13
3.4	Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata	15
3.5	Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava	17
3.6	Postupci određivanja tarifa.....	20
3.7	Tržište električne energije	22
3.8	Energetska statistika.....	30
3.9	Ostale aktivnosti.....	33
4.	MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI.....	39
4.1	Energetska zajednica.....	39
4.2	Regionalna asocijacija energetske regulatora – ERRA	48
4.3	Asocijacija mediteranskih energetske regulatora – MEDREG.....	49
4.4	Međunarodna konfederacija energetske regulatora – ICER	51
5.	REVIZIJSKO IZVJEŠĆE.....	53
6.	OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2014. GODINI	55
PRILOZI		
A:	Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine	59
B:	Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine.....	61
C:	Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine	63

“Široki vidici vode dušu ka općim idejama...”

Victor HUGO, iz romana *Vandeja se buni 1793 (Devedeset treća)*, 1874

1. UVODNIK

Ove se godine navršilo deset godina od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju u Bosni i Hercegovini. Neovisni regulator u europskoj praksi relativno je nova institucija, pa je i ova Komisija tijekom proteklih godina nužno prelazila put od upoznavanja javnosti o svojoj poziciji i ulozi do ozbiljnog shvaćanja struke ali i politike o važnosti pravilne i funkcionalne regulacije i neovisnosti regulatora od kojeg se očekuje praktična provedba europskih energetske pravila.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa načelima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom, kao i nad proizvodnjom, distribucijom i opskrbom električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

U okolnostima u kojima je djelovala, u društvu od kojeg se ne može odvojiti i čiju je sudbinu svih ovih godina dijelila, Komisija je postizala koliko je bilo moguće. Do sada izgrađen status, proračunska samostalnost, stručnost ljudskih i solidnost financijskih resursa, neovisnost rukovodstva, a sve su to zahtjevi modernog europskog pristupa sektoru energije, jamstvo su da će u budućnosti pružati i više i bolje.

Komisija je odlučna pri tome ne odustati od stabilnosti i temeljitosti u regulatornim postupcima, te neovisnosti od politike i tržišnih interesa. Nedvojbeno je da proces liberalizacije elektroenergetskog sektora na globalnom, regionalnom i lokalnom planu intenzivira tržišno natjecanje i u BiH. Time regulator kao kontrolor funkcioniranja elektroenergetskog sektora dobiva još težu i odgovorniju zadaću da izbalansira interese svih aktera na sve dinamičnijem tržištu.

Pred energetske sektorom BiH i dalje stoje brojni, višestruko složeni i često uzajamno povezani izazovi, koji traže značajne promjene u brzini i načinu dosadašnjeg djelovanja. Nažalost, zbog kašnjenja u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a, sektor u cjelini često opominju, podsjećaju i požuruju i Europska unija i Energetska zajednica.

Komisija je tijekom 2013. godine nastavila svoje aktivnosti u ispunjavanju osnovnih zadataka regulatora elektroenergetskog sektora, prije svega u kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i pouzdanu opskrbu električnom energijom, uz kontinuirani regulatorni nadzor licenciranih subjekata u sektoru.

Elektroenergetski sustav BiH je u tijeku 2013. godine radio stabilno, uz veoma povoljne hidrološke uvjete. Svim korisnicima sustava omogućen je funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete. U prijenosnu mrežu su uključena dva međudržavna dalekovoda (DV 220 kV Trebinje – Plat i DV 110 kV Ljubuški – Vrgorac) i dalekovod 110 kV Livno – Tomislavgrad. Nakon što su tijekom 2012. godine počele sa radom prve solarne elektrane, u 2013. godini proizvodnja je počela i u prvoj vjetroelektrani u BiH (Moštre 1, općina Visoko, instalirane snage 300 kW).

U 2013. godini ostvarena je rekordna proizvodnja od 16.303 GWh električne energije, za 26% veća od proizvodnje iz 2012. godine. Dotoci koji su bili znatno veći od dugogodišnjeg prosjeka rezultirali su visokom razinom proizvodnje električne energije u hidroelektranama: proizvedeno je 7.124 GWh, što je čak 71,7% više nego u prethodnoj godini. U termoelektranama proizvedeno je 8.940 GWh, što je povećanje od 3,7% u odnosu na ostvarenje u 2012. godini. Proizvodnja malih hidroelektrana, solarnih i vjetroelektrana iznosila je 234,2 GWh, a industrijskih elektrana 5,1 GWh.

Tijekom 2013. godine ukupna potrošnja električne energije u BiH iznosila je 12.559 GWh i zabilježila je smanjenje od 0,5%, za razliku od porasta godinu dana ranije od 0,3%. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.623 GWh ili 2,9% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.571 GWh, što je 0,4% više nego prethodne godine.

24. prosinca 2013. godine u 18,00 sati zabilježeno je maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2013. godini koje je iznosilo 2.074 MW, i manje je od historijskog maksimuma od 2.173 MW postignutog 31. prosinca 2010. godine u 18,00 sati.

Ukupna električna energija na prijenosnoj mreži značajno je povećana sa iznosa od 16.752,1 GWh u prethodnoj godini na 18.936,8 GWh u 2013. godini. Prijenosni gubici su iznosili 343 GWh, odnosno 1,81% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži, što je nešto manje od procentualnog iznosa tih gubitaka u 2012. godini, kada su iznosili 1,84%. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.105 GWh ili 11,5% u odnosu na na bruto distributivnu potrošnju, čime je dalje popravljen prošlogodišnji rezultat od 12,5%, koji je tada bio na najnižoj razini u posljednjih dvadesetak godina.

Ukupno je izvezeno 5.097 GWh, što je povećanje od 225% u odnosu na količinu izvoza u prethodnoj godini. Ovo je ujedno i najveći godišnji izvoz od kada postoji elektroenergetski sustav u BiH. Također, u ožujku 2013. godine zabilježen je i najveći historijski izvoz na mjesečnoj razini od 799 GWh. Registrirani tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH iznosio je 1.145 GWh, što je smanjenje od 46% u odnosu na 2012. godinu.

Izvešće o radu DERK-a u 2013. godini omogućava pregled ciljeva više programa i projekata raznih institucija a osobito Europske komisije i Energetske zajednice, koji pomažu realizaciju obveza energetskog sektora BiH.

Revizijsko izvješće za još jednu poslovnu godinu ukazuje da DERK racionalno raspolaže svojim sredstvima, na tragu preporuka i zahtjeva nadležnih radnih tijela i oba doma Parlamentarne skupštine BiH, objektivno i istinito prikazujući njihov utrošak i stanje.

2. SASTAV I ORGANIZACIJA RADA DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je osnovala Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa drugim mandatom od 5 godina (od 30. prosinca 2009. do 29. prosinca 2014. godine), i
- Nikola Pejić, sa mandatom od 5 godina (od 25. rujna 2007. do 24. rujna 2012. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Milorad Tuševljak, sa mandatom od 5 godina (od 10. kolovoza 2011. do 9. kolovoza 2016. godine).

Uočljivo je da je 24. rujna 2012. godine istekao prvi petogodišnji mandat jednom članu Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu da je Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini definirano da Komisija radi u punom sastavu i da odluke donosi konsenzusom, a uvažavajući dosadašnju praksu, Nikola Pejić nastavlja obnašati funkciju člana Komisije do okončanja procedure za imenovanje-reimenovanje jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine.¹

Od uspostave Državne regulatorne komisije za električnu energiju njeni članovi se na jednakopravnoj osnovi rotiraju na funkciji predsjedatelja svake godine. Ovu je funkciju do 30. lipnja 2013. godine obnašao Milorad Tuševljak. Mirsad Salkić aktualni je predsjedatelj Komisije do 30. lipnja 2014. godine.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju organiziran je u četiri sektora:

- Sektor za tarife i tržišta,
- Sektor za licence i tehničke poslove,
- Sektor za pravne poslove,
- Sektor za financijsko-administrativne poslove.

U funkciji djelotvornijeg obavljanja poslova po potrebi se u DERK-u uspostavljaju tematski radni timovi, u čijem radu sudjeluju uposlenici iz različitih sektora.

¹ U vrijeme izrade ovog izvješća postupak izbora jednog člana Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine nalazi se u proceduri u Vladi ovog entiteta. Nakon što prijedlog Vlade potvrdi Parlament Federacije BiH, nominacija se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Korištenjem raznovrsnih oblika nadgradnje znanja i iskustva, odnosno jačanjem svojih stručnih kapaciteta DERK prati zahtjeve regulatorne prakse. Nova znanja se stječu na različitim strukovnim savjetovanjima, konferencijama i tematskim seminarima, u zemlji i inozemstvu, kao i učenjem na daljinu (eng. *distance e-learning*), koje postaje sve dominantnije u praksi Komisije. Sustavnost obuke radi kontinuiranog usklađivanja znanja, vještina i prakse sa potrebama i očekivanjima institucije ostvaruje se i kroz stručne radionice Tajništva Energetske zajednice, obrazovne programe Regionalne asocijacije energetskih regulatora (ERRA) i Škole regulacije u Firenci (FSR), te seminare Direkcije za europske integracije, koji su u funkciji pristupanja i integracije Bosne i Hercegovine u Europsku uniju. U 2013. godini edukaciji uposlenika pripomogla je i Italijanska fondacija “Centro Studi Enel”, koja je sudjelovanje na seminaru “Novi izazovi na tržištu električne energije u Mediteranskoj regiji”, što ga je organizirala u suradnji sa Međunarodnom agencijom za energiju (eng. *International Energy Agency – IEA*), omogućila i predstavnicima DERK-a.

Sa istim je motivima Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), u okviru projekta Asistencija regulativi i reformi energetskog sektora (REAP) upriličila više radionica i seminara o maloprodajnom tržištu, profiliranjima opterećenja, o pomoćnim uslugama i balansnim poravnanjima, komercijalnim ugovorima i ulozi operatora distributivnog sustava. Ove su edukativne programe, osim predstavnika regulatornih komisija, iskoristili i predstavnici svih ključnih institucija elektroenergetskog sektora u BiH, uključujući nadležno državno i entitetska ministarstva, Vladu Brčko Distrikta BiH, sve tri elektroprivrede i Komunalno Brčko, Neovisnog operatora sustava BiH i Elektroprijenosa BiH.

Posebnu priliku za razmjenu informacija i stjecanje novih saznanja imali su akteri Stručne debate o temi: *Obveze Bosne i Hercegovine u implementaciji pravne stečevine Europske unije u sektoru energije prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*, koju su organizirale Komisija za vanjske poslove Zastupničkog doma i Komisija za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, saobraćaj i komunikacije Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH. U izravnom kontaktu sa predstavnicima Europske unije i Energetske zajednice, te drugim međunarodnim stručnjacima prodiskutirani su brojni zahtjevi koje Bosna i Hercegovina mora ispuniti na svom putu ka Europskoj uniji, od kojih je jedan i ispunjavanje obveza iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice. Ovom je prigodom g. Janez Kopač, direktor Tajništva Energetske zajednice predstavio i zaključke *Izvjješća iz 2013. godine o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*. Uspješnosti debate značajan doprinos dali su i predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju.



Izvjješće o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2012. godini, razmatrano je i usvojeno na sjednicama oba doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine,

- na 47. sjednici Zastupničkog doma održanoj 18. travnja 2013. godine, većinom glasova nazočnih, bez glasova protiv, uz dva uzdržana glasa,
- i na 29. sjednici Doma naroda održanoj 22. svibnja 2013. godine, jednoglasno.

DERK će i dalje biti posvećen osiguranju kontinuiranog profesionalizma osoblja kroz već afirmirane ali i kroz još djelotvornije metode obuke, te uporabu suvremene tehničke opreme. Opravdanost ovakvog opredjeljenja potvrđuje i informatička, komunikacijska i prezentacijska osposobljenost većeg broja pojedinaca da svoja znanja i iskustva uspješno izlažu i na međunarodnim strukovnim skupovima regionalnog karaktera.

Pored stručnog usavršavanja svojih uposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne prakse uposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji. DERK je također pružao kvalitetne stručne informacije o energetsom sektoru i njegovoj reformi, ne samo specijalistima iz sektora nego i široj javnosti.

U radu DERK-a nastaju velike količine raznovrsne dokumentacije. Broj dokumenata i informacija je u stalnom porastu. Čuvanje, vrednovanje, izlučivanje i zaštitu registratorske građe DERK kao njen stvaratelj organizira pod stručnim nadzorom Arhiva Bosne i Hercegovine. Ovakva kooperacija omogućava da se ovi procesi odvijaju po strukovnim načelima, znanjima i preporukama i kroz uzajamno upoznavanje dviju institucija.

U izvještajnom razdoblju je samo tehnički neispravna ili otpisana i funkcionalno zastarjela oprema zamjenjivana novom.

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2013. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 17 redovitih sjednica, 29 internih sastanaka i organizirala 10 javnih rasprava, od čega je jedna imala formalni karakter.

U izvještajnom razdoblju Komisija je usvojila ili odobrila više dokumenata. Ovo izvješće predstavlja najznačajnija dokumenta koja su, u pravilu, usvajana kroz procese javnih rasprava.

Otvorenost prema javnosti kroz konzultacije i komunikaciju sa svim zainteresiranim članovima stručne ali i šire javnosti temeljna je orijentacija Komisije koja pomaže provjeri ispravnosti predloženih rješenja prije njihovog konačnog usvajanja. Praksu uzajamne razmjene pribavljenih komentara javnosti, u istim ili sličnim postupcima, primjenjuju sva tri regulatorna tijela za električnu energiju u Bosni i Hercegovini.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne nadležnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U svrhu pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U svrhu rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U svrhu utvrđivanja odlučujućih činjenica na osnovi kojih bi DERK mogao riješiti prijepor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Pravila i dokumenta DERK-a

Pravilnik o opskrbi kupaca električnom energijom u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

Državna regulatorna komisija za električnu energiju donijela je *Pravilnik o opskrbi kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine* u skladu sa zakonskim ovlastima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, te svojim obvezama i ovlastima da stvara uvjete za neograničenu i slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom i omogućava i ubrzava stvaranje tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, rukovodeći se međunarodnom praksom i odgovarajućim uredbama i direktivama Europske unije.

Donošenjem Pravilnika nastavljen je logičan vremenski slijed aktivnosti nakon donošenja *Odluke o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u BiH* iz lipnja 2006. godine, a zatim i *Odluke o opskrbi kvalificiranih kupaca električnom energijom u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine*, listopada 2011. godine.

Cilj donošenja Pravilnika je razvoj i funkcioniranje tržišta električne energije u Brčko Distriktu BiH u okviru jedinstvenog tržišta električne energije u BiH. Pravilnik na potpuniji način obrađuje problematiku opskrbe kupaca električnom energijom i regulira pravo kupaca na slobodan izbor i promjenu opskrbljivača električnom energijom, odnosno prava i procedure po kojima se kupac štiti u slučajevima kad ga opskrbljivač prestane opskrbljivati električnom energijom. U okviru

dokumenta definiran je subjekt koji na području Distrikta obavlja javnu uslugu, odnosno univerzalnu uslugu i uslugu rezervne opskrbe za one kupce koji ostanu bez opskrbljivača.

Postupak za donošenje *Pravilnika o opskrbi kupaca električne energije u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine* vođen je u drugoj polovici 2013. godine i okončan njegovim donošenjem u studenom 2013. godine.

Analiza pitanja u oblasti elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine

U okviru uloge nadležnog regulatornog tijela u oblasti električne energije u Brčko Distriktu, DERK je koncem 2013. godine pripremio *Analizu pitanja u oblasti elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu BiH*.

Analiza daje preporuke usmjerene na uređenje funkcioniranja elektroenergetskog sektora u Brčko Distriktu BiH na još višoj razini. Dio tih preporuka primjenjiv je u aktualnom trenutku, a dio je trajno primjenjiv. Za potrebe ovog izvješća, iz većeg broja koje Analiza obrađuje, izdvaja se nekoliko ključnih tema.

Analizom su obuhvaćene aktivnosti na razvoju primarne legislative kroz transpoziciju pravila Europske unije, prije svega onih iz Trećeg paketa, koje uključuju izradu novog *Zakona o prijenosu električne energije, regulatoru i tržištu električne energije u BiH* i novog *Zakona o električnoj energiji Brčko Distrikta BiH*, te seta zakonskih i podzakonskih akata kojim bi se regulirala oblast proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora u Brčko Distriktu BiH.

U pogledu aktualnog načina nabave električne energije za potrebe Distrikta, Analiza preporučuje da se isti zadrži do vremena kada to prestanu zahtijevati uvjeti na tržištu električne energije u BiH. Iz naglašene potrebe provedbe *Pravilnika o opskrbi kupaca električne energije u Brčko Distriktu BiH*, evidentiraju se daljnji pravci aktivnosti: noveliranje *Metodologije za izradu tarifa za usluge distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH*, pokretanje tarifnog postupka za određivanje kako mrežnih tarifa, tako i tarifa za kućanstva i male kupce i preporučeno smanjenje, odnosno otklanjanje postojeće unakrsne subvencije između pojedinih kategorija kupaca.

Posebno je obrađena problematika licenciranja subjekata za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriju BiH, a koji su registrirani u Distriktu. Obzirom na naglašenu činjenicu da značajna sredstva koja JP "Komunalno Brčko" koristi u funkciji distribucije i opskrbe električne energije nisu formalno u vlasništvu poduzeća, Vladi Distrikta

još jednom je ukazano na neophodnost reguliranja vlasničkog odnosa nad osnovnim sredstvima.

Analiza daje preporuke i u oblasti regulatornog nadzora i izvještavanja, energetske učinkovitosti, inteligentnih (naprednih) brojila, te razvoju distributivnih pravila u skladu sa Europskim mrežnim pravilima.

Analiza je potvrdila potrebu odvijanja kontinuirane i koordinirane suradnje DERK-a sa predstavnicima Vlade Brčko Distrikta BiH i JP "Komunalno Brčko", kako u domeni izrade normativnih akata, tako i u razmjeni praktičnih iskustava i edukaciji iz različitih sfera funkcioniranja elektroenergetskog sektora, posebno tržišta električne energije.

Aktivnosti na primjeni Pravilnika o licencama

U svibnju 2013. godine donesena je *Odluka o visini jednokratne naknade za provedbu postupka u skladu sa Pravilnikom o licencama*. Ovaj novi Pravilnik, usvojen koncem 2012. godine, izrađen je zbog potrebe realizacije proširenih ovlasti DERK-a i upotpunjavanja cjelovitosti regulatornog okvira u domeni proizvodnje, distribucije i opskrbe električnom energijom kupaca u Brčko Distriktu BiH, umjesto u istu svrhu ranije primjenjivanih privremenih pravila.

Donesenom Odlukom propisuje se visina jednokratne naknade koja se plaća prigodom podnošenja zahtjeva za izdavanje, izmjenu, suspenziju i ukidanje licenci za djelatnosti u kojima regulatornu funkciju ima DERK. Istom odlukom određena je visina naknade i u postupcima kod prodaje, dodjele, iznajmljivanja ili prijenosa licence na neki drugi način, koji se također vode u skladu sa Pravilnikom o licencama. Donošenjem ove odluke smanjeni su iznosi naknada u postupcima izdavanja licenci.

Registar trgovaca

U skladu sa novim Pravilnikom o licencama, a u svrhu praćenja jedinstvenog tržišta električne energije na području Bosne i Hercegovine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u veljači 2013. godine ustanovila jedinstveni Registar trgovaca električnom energijom sa odgovarajućom licencom, odnosno dozvolom za trgovinu električnom energijom.

Registar trgovaca električnom energijom vodi se na osnovi podataka o licencama za trgovinu izdanim od Državne regulatorne komisije, te podataka o dozvolama za opskrbu drugog reda izdanim od Regulatorne komisije za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i licencama za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom

izdanim od Regulatorne komisije za energetiku Republike Srpske (RERS). Registar trgovaca električnom energijom vodi se u elektronskom obliku i objavljuje u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

Registar trgovaca evidentira da se od početka 2014. godine trgovinom električne energije može baviti 27 subjekata. Od toga, 24 subjekta mogu se baviti unutarnjom, a 25 međunarodnom trgovinom.

Novi koncept pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava u BiH

Bez djelotvornijeg tržišta pomoćnih usluga nije moguće u potpunosti provesti deregulaciju energetskog sektora i uspostaviti jedinstveno liberalizirano tržište električne energije u Bosni i Hercegovini. Zbog toga se, uz uvažavanje međunarodne obveze BiH o potpunom otvaranju tržišta električne energije od 1. siječnja 2015. godine, Državna regulatorna komisija za električnu energiju odlučila ustanoviti novi način pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava BiH, koji će za razliku od dosadašnjeg potpuno reguliranog pristupa biti baziran na tržišnim načelima.

U ovu svrhu, DERK je najprije osigurao izradu analize koju je konzultantska kuća prestižnog renomea - DNV KEMA Energy & Sustainability/KEMA Consulting GmbH izložila u dokumentu: *Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje u BiH*. Nakon ocjene DERK-a i Neovisnog operatora sustava u BiH da isti osigurava stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sustava i ispunjavanje međunarodnih obveza BiH, prije svega prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice, te Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (eng. *European Network of Transmission System Operators for Electricity – ENTSO-E*) i njejoj Regionalnoj grupi Kontinentalne Europe, odnosno Kontrolnom bloku SHB, zajednički formiran tim Konzultanta, DERK-a i NOS-a BiH pristupio je razradi dokumenta do razine koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava BiH.

Okončanje aktivnosti na izradi koncepta i ustanovljavanju novog načina pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sustava BiH planiran je za 2014. godinu.

3.2 Dokumenta koja odobrava DERK

Indikativni plan razvoja proizvodnje za razdoblje 2014 – 2023. godina

Indikativni plan razvoja proizvodnje se izrađuje svake godine za desetogodišnje razdoblje. Svrha je plana da informira sadašnje i buduće korisnike elektroenergetskog sustava o potrebama i postojećim projektima izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Istodobno, ovaj plan koristi se i kao jedan od osnova za izradu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže u Bosni i Hercegovini*, koji se, obuhvaćajući i problematiku novih prekograničnih vodova, također razrađuje svake godine pokrivajući razdoblje od deset godina.

Osnovni cilj Indikativnog plana razvoja proizvodnje je analiza bilance snage i energije na prijenosnoj mreži za narednih deset godina. Izrada ovog dokumenta je i u funkciji ispunjavanja obveza prema Europskoj mreži operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E). Neovisni operator sustava u BiH, kao i svi drugi operatori sustava udruženi u ENTSO-E, ima obvezu da dâ svoj doprinos u izradi *Europskog plana razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* (TYNDP) koji se, u skladu sa Uredbom 714/2009/EC o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, priprema svake druge godine.² U tom smislu, NOS BiH ima obvezu dostave planova razvoja elektroenergetskog sustava BiH koji su bazirani na potrošnji, proizvodnji koja uključuje i nove izvore, te planiranim pojačanjima interne prijenosne mreže i inter-konektora. Navedene aktivnosti pretpostavljaju i podrazumijevaju punu koordinaciju na regionalnoj razini uz analizu mogućih zagušenja na internoj mreži i prekograničnim vodovima.

Koristeći prethodno sedmogodišnje iskustvo u pripremi ove vrste planova, NOS BiH je za izradu Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2014. do 2023. godine osigurao kvalitetne ulazne podatke, kojim se plan ne samo vremenski pomjerio za jednu godinu, već i ažurirao i poboljšao. Obavljena javna rasprava o dokumentu potvrdila je date prognoze potrošnje, novih proizvodnih kapaciteta i bilance snage i energije na prijenosnoj mreži.

Posebnu pozornost u razvoju elektroenergetskog sustava ukazana je priključenju vjetroelektrana na prijenosni sustav.



² Prvi *Europski plan razvoja prijenosne mreže za narednih deset godina* ENTSO-E je objavio 5. srpnja 2012. godine, nakon dvogodišnjeg rada. Agencija za suradnju energetskih regulatora (ACER) svoje mišljenje o ovom TYNDP objavila je 5. rujna 2012. godine. U tijeku je izrada Drugog TYNDP koji će biti upućen u javnu raspravu sredinom 2014. godine i objavljen u prosincu iste godine.

NOS BiH je izradio, a DERK prihvatio *Procjenu granične snage integracije vjetroelektrana za priključak na prijenosnu mrežu* prema kojoj se za priključak na prijenosnu mrežu BiH do 2019. godine može odobriti iznos instalirane snage vjetroelektrana do 350 MW.

U skladu sa prihvaćenim načelom da se raspodjela procijenjene granične snage vjetroelektrana između entiteta bazira na proporcionalnom udjelu instaliranih kapaciteta, definirano je da taj udjel za Federaciju BiH iznosi do 230 MW, a za Republiku Srpsku do 120 MW. Uvažavajući ovu raspodjelu nadležna ministarstva u entitetima, u skladu sa svojim registrima projekata obnovljivih izvora energije i kogeneracije dostavila su liste potencijalnih projekata za izgradnju vjetroelektrana.

Bilance snage i energije za narednih deset godina upućuju na neophodnost da se što prije počne sa realizacijom planirane dinamike izgradnje novih proizvodnih kapaciteta. Ukoliko dođe do daljnjeg prolongiranja rokova puštanja u pogon novih proizvodnih kapaciteta, realna je mogućnost da Bosna i Hercegovina bude sučeljena sa nedostajućom proizvodnjom u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije u BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u svibnju 2013. godine donijela *Odluku o odobrenju Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje 2014 – 2023. godine*. Vrijeme donošenja Odluke u skladu je sa izmijenjenom dinamikom utvrđivanja i odobravanja Indikativnog plana definiranom u Mrežnom kodeksu, sve u svrhu blagodobnog osiguranja neophodnih podataka za daljnje aktivnosti na planiranju razvoja, a posebno utvrđivanja *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže* za naredno desetogodišnje razdoblje.



Zaključak o odobrenju zaključenja “Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB”

DERK je u prosincu 2013. godine donio zaključak kojim je odobrio zaključenje Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB, između operatora prijenosnih sustava Slovenije (ELES), Hrvatske (Hrvatski operator prijenosnog sustava – HOPS) i Bosne i Hercegovine (Neovisni operator sustava u BiH – NOS BiH).

Sporazum je rezultat zajedničkog rada i uspješne suradnje operatora u zajedničkom Kontrolnom bloku SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), kao dijelu Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E) i njene Regionalne grupe Kontinentalne Europe.

Implementacija Sporazuma omogućit će djelotvorniji način korištenja raspoloživih izvora za zadovoljenje potrebe za aktiviranjem rezerve snage unutar bloka SHB. Prema tome, svi

uključeni operatori sustava bit će u mogućnosti da u svojim zemljama smanje potrebne količine najma rezerve snage i tako iskoriste prednosti sinergijskih efekata konstruktivne suradnje unutar zajedničkog Kontrolnog bloka.

Ovo je posebno dobrodošlo u vremenu u kojem se svi europski operatori sustava sučeljavaju sa teškoćama predviđanja proizvodnje iz obnovljivih izvora energije, čija stohastička priroda predstavlja nove rizike u radu i stvara teškoće koje mogu dovesti u pitanje siguran i pouzdan rad elektroenergetskih sustava.

Potpisivanje *Sporazuma o zajedničkoj regulacijskoj rezervi u Kontrolnom bloku SHB* očekuje se u siječnju 2014. godine.

Odluka o odobrenju Odluke o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnim energijom Brčko Distrikta BiH

U svrhu izrade kvalitetnijeg dokumenta i otklanjanja nedostataka uočenih u praksi, početkom 2013. godine JP “Komunalno Brčko” pokrenulo je aktivnosti na izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnom energijom Brčko Distrikta BiH. Javna rasprava o Nacrtu dokumenta obavljena je koncem svibnja 2013. godine, nakon čega je Upravni odbor regulirane kompanije donio Odluku o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnim energijom Brčko Distrikta BiH i dostavio je DERK-u na odobrenje.

Izmijenjeni i dopunjeni Opći uvjeti, između ostalog, definiraju način na koji se utrošena električna energija mjeri, očitava, obračunava i naplaćuje, uvjete i način priključenja objekata krajnjih kupaca ili proizvođača električne energije na distributivnu mrežu, tehničke značajke u vezi točnosti mjernih uređaja, tretman neovlašteno utrošene električne energije i način njene i naplate, te postupak informiranja krajnjih kupaca u slučaju obustave i ograničenja u isporuci električne energije.

DERK je u okviru svojih ovlasti u srpnju 2013. godine donio *Odluku o odobrenju Odluke o izmjenama i dopunama Općih uvjeta za isporuku i opskrbu električnim energijom Brčko Distrikta BiH*.

3.3 Postupci izdavanja licenci

Tijekom 2013. godine DERK je izdao deset licenci za različite djelatnosti u elektroenergetskom sektoru, a u vrijeme izrade ovog izvješća, intenzivno radi na rješavanju još tri podnijeta zahtjeva.

U siječnju 2013. godine “Elektroprijenosu Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka obnovljena je licenca za djelatnost prijenosa električne energije, sa razdobljem važenja od deset godina. U istom mjesecu izdane su licence Javnom poduzeću za komunalne djelatnosti “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko za djelatnost distribucije električne energije u Brčko Distriktu BiH (licenca izdana za razdoblje od 19.1.2013. do 31.10.2020.), te za djelatnost opskrbe električnom energijom nekvalificiranih kupaca u Brčko Distriktu BiH (licenca izdana za razdoblje od 19.1.2013. do 31.10.2017.).

Zbog isteka roka važenja prethodno izdane licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom proveden je postupak i obnovljena je licenca poduzeća “ENERGY FINANCING TEAM” d.o.o. Trebinje na razdoblje važenja od pet godina (ožujak 2013).

Privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom također su dodijeljene i subjektima koji se prvi put pojavljuju sa zahtjevima:

- “PETROL BH OIL COMPANY” d.o.o. Sarajevo (veljača 2013.),
- “PROFECTIO ENERGIJA” d.o.o. Široki Brijeg (ožujak 2013.),³
- “Steelmin BH” d.o.o. Jajce (rujan 2013.) – međunarodna trgovina električnom energijom za vlastite potrebe,
- “Elektro energija BH” d.o.o. Banja Luka (rujan 2013.),
- “HEP-Trade” d.o.o. Mostar (studeni 2013.),
- “Danske Commodities BH” d.o.o. Sarajevo (prosinac 2013.).

U tijeku su postupci na obradi zahtjeva za obnavljanje, odnosno izdavanje licenci:

- za međunarodnu trgovinu: EZPADA d.o.o. Mostar i “KTG Zenica” d.o.o. Zenica, te
- za obavljanje djelatnosti trgovine i opskrbe električnom energijom na teritoriju BiH: JP “Komunalno Brčko” d.o.o. Brčko.

Kao vlasnici licence za djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom, u prethodnom razdoblju registrirani su i “Rudnap” d.o.o. Banja Luka, “GEN-I” d.o.o. Sarajevo,

³ U rujnu 2013. godine promijenjeni su naziv i sjedišta društva, te je DERK nakon provedenog postupka u listopadu 2013. godine donio Odluku prema kojoj “Profectio energija” d.o.o. Široki Brijeg, vlasnik privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, nastavlja sa korištenjem ranije dodijeljene licence kao: “Proenergy” d.o.o. Mostar.

“Interenergo” d.o.o. Sarajevo, “KORLEA” d.o.o. Mostar, “Alpiq Energija BH” d.o.o. Sarajevo, “Repower Adria” d.o.o. Sarajevo, ČEZ BiH d.o.o. Sarajevo, “COMSAR ENERGY TRADING” d.o.o. Banja Luka, HSE BH d.o.o. Sarajevo, EL-EN SOLUTIONS d.o.o. Banja Luka, Axpo BH d.o.o. Sarajevo, MH “Elektroprivreda Republike Srpske” Matično poduzeće, a.d. Trebinje, JP “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” d.d. Mostar, JP Elektroprivreda Bosne i Hercegovine d.d. Sarajevo, te “ALUMINIJ” d.d. Mostar i “B.S.I.” d.o.o. Jajce (uvoz električne energije za vlastite potrebe). Licencu za obavljanje djelatnosti neovisnog operatora sustava ima “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini” Sarajevo.

U studenom 2013. godine, na zahtjev samog vlasnika licence, donesena je Odluka prema kojoj je 31. prosinca 2013. godine prestalo važenje privremene licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, ranije izdane društvu “ČEZ BiH” d.o.o. Sarajevo. (Privremena licenca isticala je 28. veljače 2014. godine).

Također, na zahtjev “KTG Zenica” d.o.o. Zenica kao vlasnika licence za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, DERK je najprije donio Odluku kojom je suspendirao korištenje licence u razdoblju od 1. travnja 2013. godine do 30. rujna 2013. godine, a potom i Odluku kojom suspenziju produžio do 30. travnja 2014. godine. Ovim je uvažio slobodu izbora vlasnika licence da u skladu sa svojim poslovnim interesima disponira pravom da određeno vrijeme prestane obavljati djelatnost međunarodne trgovine električnom energijom.

“Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” a.d. Banja Luka je svake godine pa i ove u odnosu na stanje prethodne godine ažurirao i prijavljivao promjene u *Pregledima objekata koje koristi u obavljanju djelatnosti prijenosa električne energije*, kao i u *Pregledima dalekovoda* koji nisu u njegovom vlasništvu i nisu u funkciji prijenosa električne energije u BiH, o čemu je DERK u svibnju 2013. godine donio odgovarajuće zaključke.

3.4 Praćenje aktivnosti licenciranih subjekata

Tijekom godine DERK prati djelovanje licenciranih subjekata te njihovu usklađenost sa propisanim uvjetima korištenja licenci, prije svega nadzorom reguliranih djelatnosti koje obavljaju NOS BiH, Elektroprijenos BiH i JP “Komunalno Brčko”. Praćenje aktivnosti vrši se analizom redovitih i izvanrednih izvješća koje podnose svi licencirani subjekti, kao i putem posjeta vlasnicima licenci, sa ili bez najave. Vlasnici licenci podnose godišnja, polugodišnja, mjesečna i dnevna izvješća o pojedinim

aktivnostima, kako onim financijske, tako i tehničke i organizacijske prirode. Također, dostupna su i izvješća vlasnika licenci o izvanrednim pogonskim događajima u sustavu.

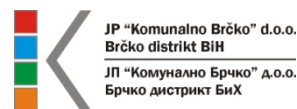
Posjete stručnog osoblja DERK-a reguliranim subjektima omogućavaju izravan uvid u njihove dokumente i aktivnosti što ima veliki značaj, osobito prigodom analize financijske pozicije subjekata sa stajališta primjene odobrenih tarifa.

Tijekom studenoga 2013. godine obavljene su posjete reguliranim subjektima u funkciji regulatornog nadzora, i to:

- JP “Komunalno Brčko”,
- “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, i
- “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine”

Od JP “Komunalno Brčko” ponovno je zatraženo da izvrši računovodstveno razdvajanje djelatnosti koje nisu u vezi sa elektroenergetskim sektorom, te da ispuni obveze u pogledu evidentiranja svih prihoda po osnovi rada Radne jedinice *Elektrodistribucija* odvojeno od prihoda koje poduzeće ostvaruje drugim svojim djelatnostima (proizvodnja i distribucija vode, održavanje i uređenje javnih površina, te prikupljanje, odvoz i deponiranje komunalnog otpada). Osim navedenog DERK je podsjetio regulirani subjekt na obvezu reguliranja vlasničkih odnosa nad osnovnim sredstvima u funkciji distribucije i opskrbe električnom energijom, a uključivanje u rješavanje ovog pitanja zatraženo je i od Vlade Brčko Distrikta BiH. Vlasnik licence je upućen da donese dugoročni plan investicija u kome bi se iskazala potrebna sredstva kao i način njihovog osiguranja te da dostavi odluke o investicijama, sa podlogama na kojima su zasnovane. Komunalno Brčko je naloženo da državnom regulatoru osigura potpunije pokazatelje kontinuiteta opskrbe, kao i komercijalne kvalitete isporuke električne energije u skladu sa *Općim uvjetima za isporuku i opskrbu električnom energijom Brčko Distrikta BiH*.

Zaključci DERK-a su obvezali članove Uprave i Upravnog odbora NOS-a BiH da se Kompanija striktno pridržava okvira odobrenih troškova i rashoda koji su joj odobreni odlukama regulatora, te da unapređuje upravljanje troškovima i rashodima, a posebno troškovima radne snage. Nadalje, NOS-u BiH je naloženo da se aktivno priprema za provedbu zajedničkih aukcija sa susjednim operatorima sustava, da počne sa praćenjem kvalitete napona u skladu sa standardom EN 50160, te da u suradnji sa elektroprivrednim poduzećima u BiH smanjuje neželjena odstupanja kontrolnog područja BiH unutar SHB bloka.



Po zaključcima nakon obavljenog regulatornog nadzora u Elektroprivredosu BiH, kompaniji je naloženo da bez odlaganja provede aktivnosti na donošenju Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže i Godišnjeg plana investicija uvažavajući podatke iz odobrenog Indikativnog plana razvoja proizvodnje, kao i rezultate regionalnih inicijativa, planova i studija. Elektroprivreda BiH treba da donese dokumenta potrebna za neposrednu primjenu Pravilnika o priključku, da informira o aktivnostima na oročavanju gotovinskih sredstava radi stjecanja dodatnih finansijskih prihoda, da konstantno unapređuje kvalitetu opskrbe, prvenstveno kroz unapređivanje pogonske spremnosti objekata i dalekovoda, kao i intenziviranje planiranih aktivnosti na proširenju postojeće i izgradnji nove mreže.

2013. godina je bila godina u kojoj se funkcioniranje Kompanije nastavilo odvijati uz brojne probleme, ali i godina u kojoj ih se permanentno pokušavalo riješavati. Značajan progres postignut je u naporima na vraćanju Kompanije u puno funkcionalno stanje. Na skupštini akcionara/dioničara u prosincu 2013. godine usvojena su godišnja finansijska izvješća od 2007. do 2011. i dogovoreno intenziviranje aktivnosti na donošenju *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže*. Izabran je novi generalni direktor kompanije. Vijeće ministara BiH je imenovalo pet novih članova Upravnog odbora. Između akcionara/dioničara postignut je dogovor da se izmjenama *Zakona o utemeljenju kompanije za prijenos električne energije u BiH*, stvore pravne pretpostavke za raspodjelu dijela akumulirane dobiti Kompanije i prije isteka razdoblja od deset godina nakon njene registracije.

DERK vjeruje da će u 2014. godini Vijeće ministara BiH i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH – kreator politike u pogledu elektroprivrednog sustava u Bosni i Hercegovini, i entitetske vlade – vlasnici, odnosno članovi Skupštine akcionara/dioničara Elektroprivredosa BiH, nastaviti suradnju i rješavanje pitanja koja se odnose na uspješan rad i upravljanje Kompanijom.

3.5 Tehnički aspekt rada elektroenergetskog sustava

Elektroenergetski sustav BiH u tijeku godine radio je stabilno i bez većih problema. Svim korisnicima sustava omogućen je funkcionalan rad prema definiranim standardima kvalitete. Izvršeni su planirani i naknadno traženi radovi u prijenosnoj mreži u funkciji tekućeg i investicionog održavanja. Realizirana je proizvodnja koja nadilazi bilancama planirane veličine, kao i sve transakcije koje su ugovorili trgovci električne energije.

Tablica 1. Neisporučena električna energija usljed zastoja na prijenosnoj mreži

	2009		2010		2011		2012		2013	
	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min	MWh	min
ENS _{nep1}	1.570,86	17.683	1.340,79	22.865	906,80	14.593	2.499,08	110.506	494,74	17.484
ENS _{pl}	2.252,23	35.225	2.042,28	33.842	2.106,92	36.032	1.081,15	47.807	1.362,40	29.940
<i>Ukupno</i>	3.823,09	52.908	3.383,07	56.707	3.013,72	50.625	3.580,23	158.313	1.857,14	47.424

Tablica 2. Prosječno vrijeme prekida na prijenosnoj mreži po mjesecima (min)

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
AIT ₂₀₁₁	0,7698	0,6631	1,9833	10,9127	8,3742	10,6196	13,6533	4,2118	17,9519	15,3561	5,7561	6,4662
AIT ₂₀₁₂	1,7559	66,6730	0,9586	10,4317	11,5640	5,8708	5,6832	4,4618	13,2911	11,3357	12,6825	3,4717
AIT ₂₀₁₃	4,4568	9,4367	6,2339	10,8451	3,5897	9,4802	8,9578	3,8633	10,8216	9,1419	3,4251	3,8644

Podaci o neisporučenoj električnoj energiji (ENS) usljed neplaniranih prekida opskrbe (ENS_{nep1}), kao i neisporučenoj električnoj energiji usljed planiranih prekida (ENS_{pl}) na prijenosnoj mreži BiH za razdoblje od 2009. do 2013. godine dati su u tablici 1. Uočljivo je da je ukupna neisporučena energija u 2013. godini manja nego u prethodnim godinama.

Tablica 2 sadrži podatke o kontinuitetu napajanja, odnosno prosječnom trajanju prekida na visokonaponskoj prijenosnoj mreži AIT (eng. *Average Interrupted Time*).

Tijekom 2013. godine došlo je do 495 ispada na visokonaponskoj mreži, od toga 236 na 110 kV, 191 na 220 kV i 45 na 400 kV mreži. Tijekom godine nije bilo ispada koji su mogli rezultirati značajnijim ugrožavanjem stabilnosti rada elektroenergetskog sustava BiH. Najznačajniji događaj u protekloj godini je kvar na transformatoru 440/220 kV, 400 MVA, u trafostanici TS 400/x kV Trebinje. Transformator je popravljen i pušten u rad u rujnu 2013. godine.

U elektroenergetskom sustavu BiH su tijekom cijele 2013. godine, a osobito u razdoblju od ožujka do svibnja, kao i listopadu i studenom registrirani povišeni naponi na 220 kV i 400 kV mreži. Najizraženija pojava povišenih napona bila je za vrijeme vikenda i praznika, kada je potrošnja najmanja. Najveća odstupanja i duljina trajanja napona viših od dopuštenih bila su prvenstveno na 400 kV mreži, zatim na 220 kV mreži dok su naponi na 110 kV mreži ostali u dopuštenim granicama prvenstveno zahvaljujući uspješnoj regulaciji transformatora 110/x kV pod opterećenjem.

Slabu opterećenost 400 kV dalekovoda, kao osnovni uzrok nastanka i trajanja previsokih napona, ističe studija

“Tehnoekonomski aspekti regulacije napona kao pomoćne (sustavne) usluge – identifikacija i sanacija nedopuštenih napona na prijenosnoj mreži BiH”. Pojava previsokih napona može za posljedicu imati skraćenje radnog vijeka opreme i postrojenja čime se povećavaju troškovi održavanja, a u nekim slučajevima i investicijski troškovi. Navedena studija daje pregled mogućih rješenja koja bi mogla preduprijeti negativne efekte pojave visokih napona na prijenosnoj mreži.

Tijekom 2013. godine primjenjivane su različite mjere za sniženje previsokih napona. U nekim situacijama pristupilo se i isključivanju 400 kV i 220 kV dalekovoda, pri čemu se vodilo računa o kriteriju sigurnosti opskrbe.

Stanje prijenosne mreže u tijeku 2013. godine neznatno je promijenjeno u odnosu na prethodnu godinu. Dalekovod 110 kV Livno – Tomislavgrad polovicom 2013. godine dobio je uporabnu dozvolu. U probni rad ušla su dva međudržavna dalekovoda. Puštanjem u probni rad nove transformatorske stanice 220/110 kV Plat u Hrvatskoj, jedan od dva postojeća dalekovoda na 220 kV naponskoj razini koji su izravno povezivali HE Dubrovnik i TS Trebinje uveden je u TS Plat, te je kao takav zadobio status međudržavnog voda. Drugi međudržavni dalekovod koji je pušten na naponskoj razini 110 kV je dalekovod koji je u prethodnom razdoblju radio na 35 kV naponskoj razini između Ljubuškog i Vrgorca (Hrvatska).⁴

U 2013. godini CHE Čapljina nije radila u crpnom režimu.

Kvaliteta rada elektroenergetskog sustava prati se analizom podataka Elektroprijenosa BiH o tehničkim aspektima rada prijenosnog sustava, koji se pored pokazatelja kontinuiteta napajanja potrošača ENS i AIT iskazuju i parametrima SAIFI i SAIDI.

Parametri tipa SAIFI i SAIDI dobivaju se praćenjem broja i trajanja zastoja u Elektroprijenosovim objektima, koji su za posljedicu imali prekid opskrbe kupaca izravno priključenih na prijenosnu mrežu i/ili beznaponsko stanje srednjonaponskih odvoda u trajanju duljem od tri minute.

U tablicama 3 i 4 predstavljeni su parametri tipa SAIFI i SAIDI za prethodnih pet godina. Tablica 3 uzima u obzir samo zastoje uzrokovane dešavanjima na mreži u nadležnosti Elektroprijenosa BiH, a tablica 4 i zastoje srednjonaponskih odvoda u Elektroprijenosovim transformatorskim stanicama uzrokovanih dešavanjima u distributivnoj mreži. Parametri su znatno nepovoljniji u tablici 4, Obzirom na razgranatost i veličinu distributivne mreže koja je u praksi češće podložna različitim vrstama kvarova.

SAIFI (eng. System Average Interruption Frequency Index) označava prosječan broj prekida napajanja po kupcu tijekom godine

SAIDI (eng. System Average Interruption Duration Index) označava prosječno trajanje prekida napajanja u minutama po kupcu tijekom godine

ENS (eng. Energy Not Supplied) – neisporučena električna energija

⁴ Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine data je u prilogu C ovog Izvješća.

Tablica 3. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu

	2009	2010	2011	2012	2013
SAIFI Planirani zastoji	1,89	2,06	0,90	0,87	0,83
SAIFI Neplanirani zastoji	1,73	1,00	0,94	1,16	1,01
SAIFI <i>Ukupno</i>	3,62	3,06	1,84	2,03	1,84
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	324,46	213,07	142,69	146,62	124,36
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	77,14	94,17	52,00	142,24	55,69
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	401,60	307,24	194,69	288,87	180,05

Tablica 4. SAIFI i SAIDI pokazatelji za prijenosnu mrežu uključujući i ispade srednjonaponskih odvoda uzrokovane zastojima u distributivnoj mreži

	2009	2010	2011	2012	2013
SAIFI Planirani zastoji	6,16	7,08	4,93	4,27	4,52
SAIFI Neplanirani zastoji	11,85	10,04	9,07	8,53	9,35
SAIFI <i>Ukupno</i>	18,01	17,12	14,00	12,80	13,87
SAIDI Planirani zastoji (min/kupcu)	810,02	533,78	516,17	393,93	404,33
SAIDI Neplanirani zastoji (min/kupcu)	661,66	742,87	459,32	729,96	474,87
SAIDI <i>Ukupno (min/kupcu)</i>	1.471,68	1.276,65	975,49	1.123,89	879,20

3.6 Postupci određivanja tarifa

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge pokrenut u 2012. godini

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge pokrenut je na inicijativu reguliranog subjekta u studenom 2012. godine, a okončan donošenjem odgovarajuće odluke u siječnju 2013. godine.

Neovisni operator sustava u Bosni i Hercegovini ima stabilne rashode i pored izraženog porasta troškova iz osnove međunarodne suradnje, a koji se u najvećoj mjeri odnose na članarine u međunarodnim udrugama i rad u njihovim radnim grupama. Dodatni trošak u odnosu na ranije razdoblje je i naknada za financiranje Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe (SEE CAO). Intenziviran rad na međunarodnom planu posljedica je sve većeg stupnja integracije europskih energetske mreža i sustava.

Postupak određivanja tarifa za rad neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge pokrenut u 2013. godini

U skladu sa zakonom propisanom obvezom da svake godine podnosi na uvid zahtjeve za prihode i rashode za narednu godinu, kao i troškove koje namjerava zaračunati po svojim tarifama za rad sustava, NOS BiH je i u studenom 2013. godine podnio takav zahtjev u okviru kojeg je predočio i obrazložio planirane prihode, rashode i troškove za 2014. godinu.

Stagnacija u potrošnji, odnosno u preuzimanju električne energije sa prijenosne mreže u prethodne dvije godine, pa čak i podbačaj u odnosu na planske veličine, uzrokovala je slabije ostvarenje financijskog plana NOS BiH u 2013. godini, a samim tim i korekciju potrebnog prihoda za 2014. godinu kroz neznatno podešavanje tarife.

Radi očuvanja likvidnosti NOS-a BiH, ovom je reguliranom subjektu odobren i dio sredstava za formiranje neophodnih financijskih rezervi.

Paralelno sa postupkom utvrđivanja tarifa za rad NOS-a BiH vođen je i postupak za određivanje tarifa za pomoćne usluge. Svjestan svih nedostataka postojećeg modela u pružanju pomoćnih usluga, DERK je odlučio tijekom 2014. godine poduzeti aktivnosti kojima želi unaprijediti ovaj iznimno važan segment rada elektroenergetskog sustava.

Naredni tarifni postupci

Na osnovi diskusije provedene nakon obavljenog regulatornog nadzora u Elektroprijenosu BiH i JP Komunalnom Brčko i prikupljenih podataka i informacija o poslovanju ovih subjekata, DERK je u studenom 2013. godine odlučio da će tarifni postupak za određivanje tarifa za usluge prijenosa električne energije i tarifni postupak za određivanje tarifa za kupce električne energije u Brčko Distriktu BiH, pokrenuti u ožujku 2014. godine, nakon što budu poznati financijski pokazatelji poslovanja Elektroprijenosa BiH i JP Komunalno Brčko u 2013. godini.

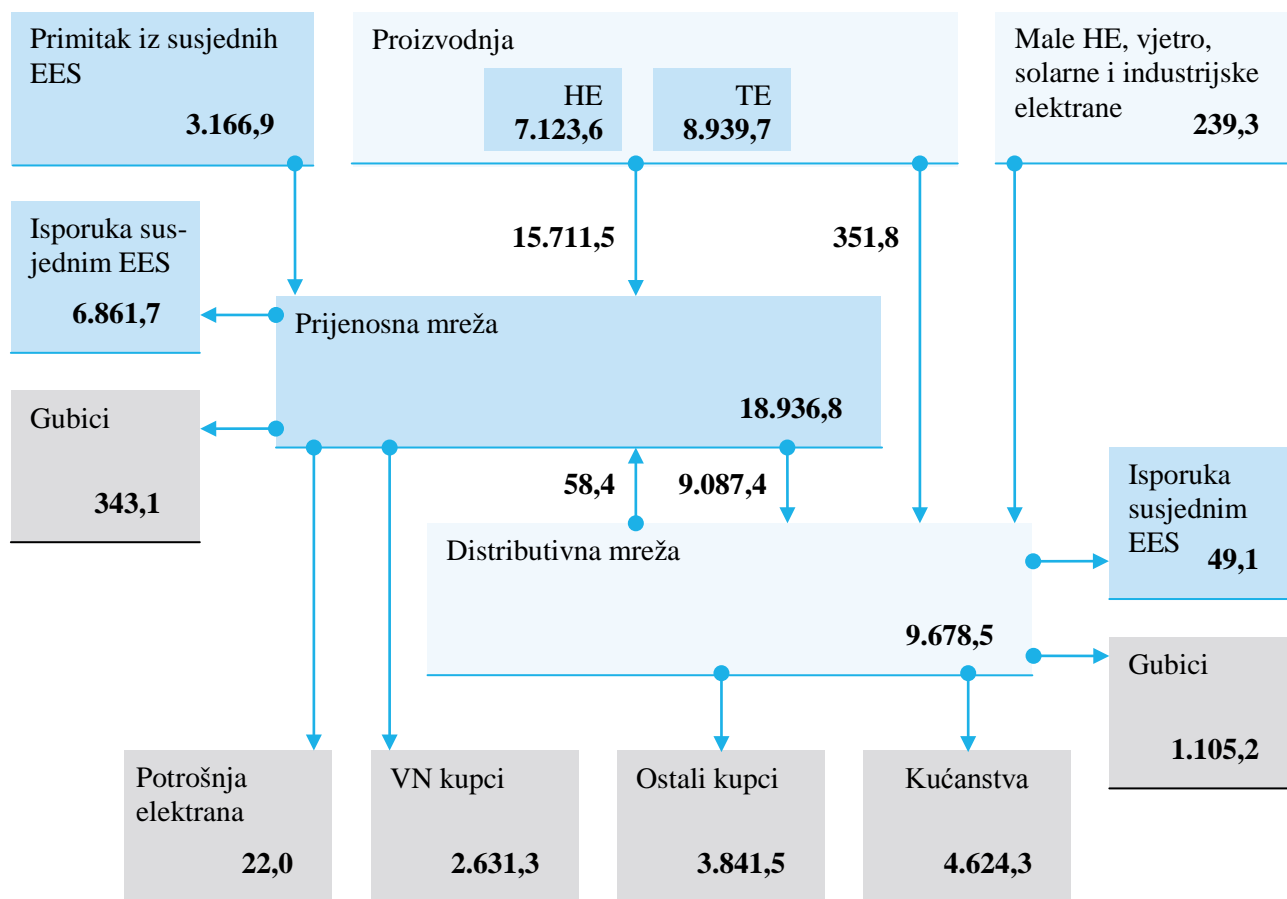
3.7 Tržište električne energije

Energetski pokazatelji

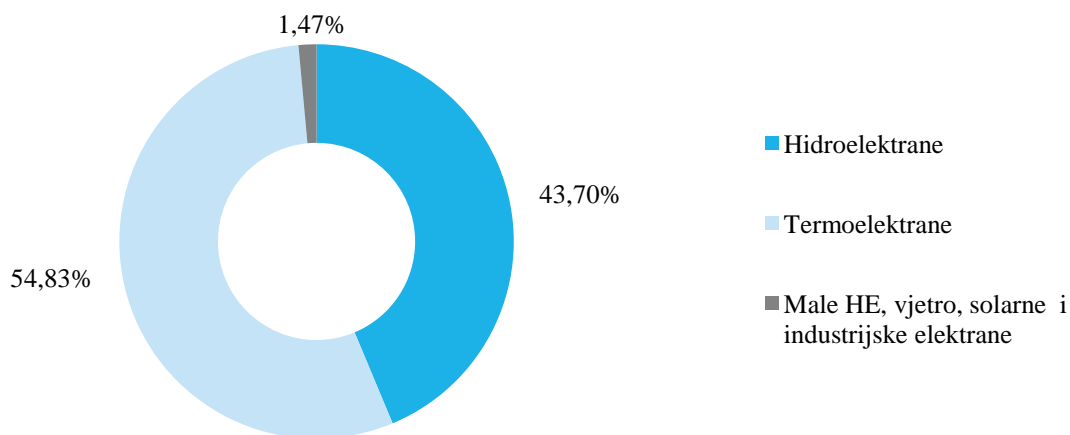
Elektroenergetski sektor BiH tijekom 2013. godine funkcionirao je uz veoma povoljne hidrološke uvjete. Dotoci su bili znatno veći od dugogodišnjeg prosjeka, što je rezultiralo visokom razinom proizvodnje električne energije u hidroelektranama, u kojima je proizvedeno 7.124 GWh, čak 71,7% više nego u prethodnoj godini. U termoelektranama proizvedeno je 8.940 GWh, što je povećanje od 3,7% u odnosu na ostvarenje u 2012. godini. Proizvodnja malih hidroelektrana, solarnih i vjetroelektrana iznosila je 234,2 GWh, a industrijskih elektrana 5,1 GWh.

Nakon što su tijekom 2012. godine ušle u rad prve solarne elektrane, u 2013. godini počela je sa radom prva vjetroelektrana u BiH – Moštre 1, općina Visoko, instalirane snage 300 kW. Nastavljen je trend priključenja solarnih elektrana. Iako je nazočna snažna ekspanzija u izgradnji obnovljivih izvora, još uvijek se radi o objektima manje snage koji se priključuju u pravilu na distributivnu mrežu. Ipak, u skoroj budućnosti očekuje se izgradnja većih elektrana koje će koristiti obnovljive izvore i koje će se priključivati na prijenosnu mrežu.

Slika 1. Ostvarene bilančne veličine u 2013. godini (GWh)

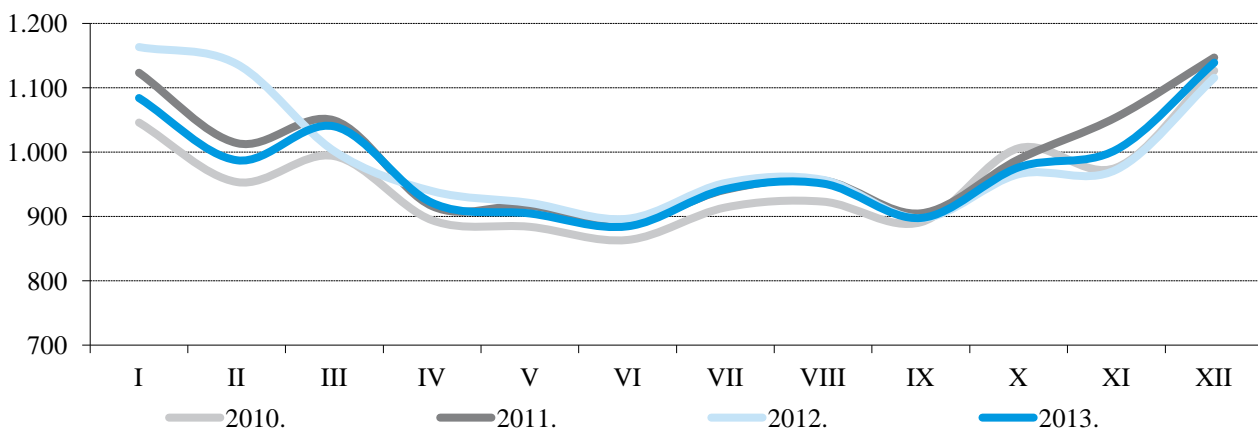


Slika 2. Struktura proizvodnje električne energije u BiH u 2013. godini

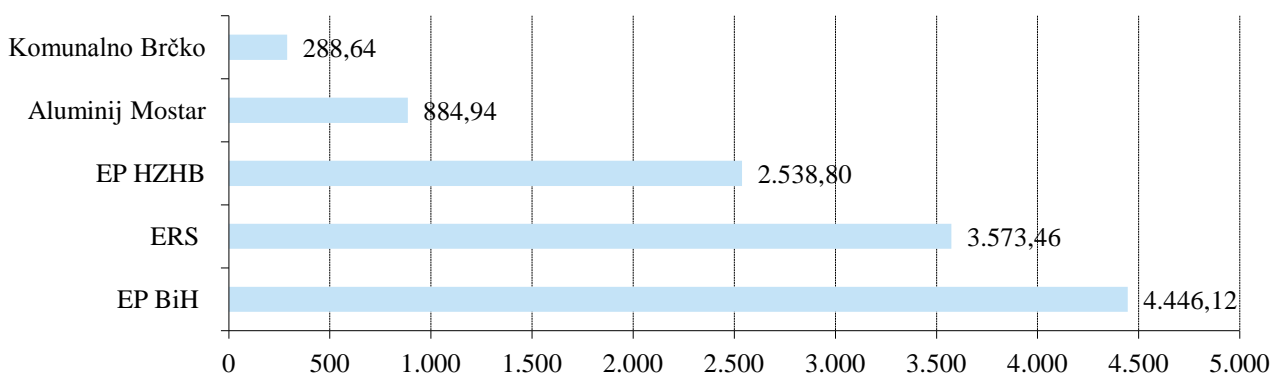


Ukupna proizvodnja elektrana u BiH bila je 16.303 GWh, što je historijski rekordna proizvodnja, za 26% veća od proizvodnje iz 2012. godine. Uz to, ostvaren je i visok bilančni suficit od 3.744 GWh, kao razlika ukupne proizvodnje i ukupne potrošnje u BiH. Bilančne elektroenergetske veličine ostvarene u 2013. godini pregledno su prikazane na slici 1, a procentualno sudjelovanje, odnosno struktura proizvodnje na slici 2.

Slika 3. Energija preuzeta u BiH sa prijenosne mreže – mjesečni podaci (GWh)



Slika 4. Energija preuzeta sa prijenosne mreže u 2013. godini, po subjektima (GWh)

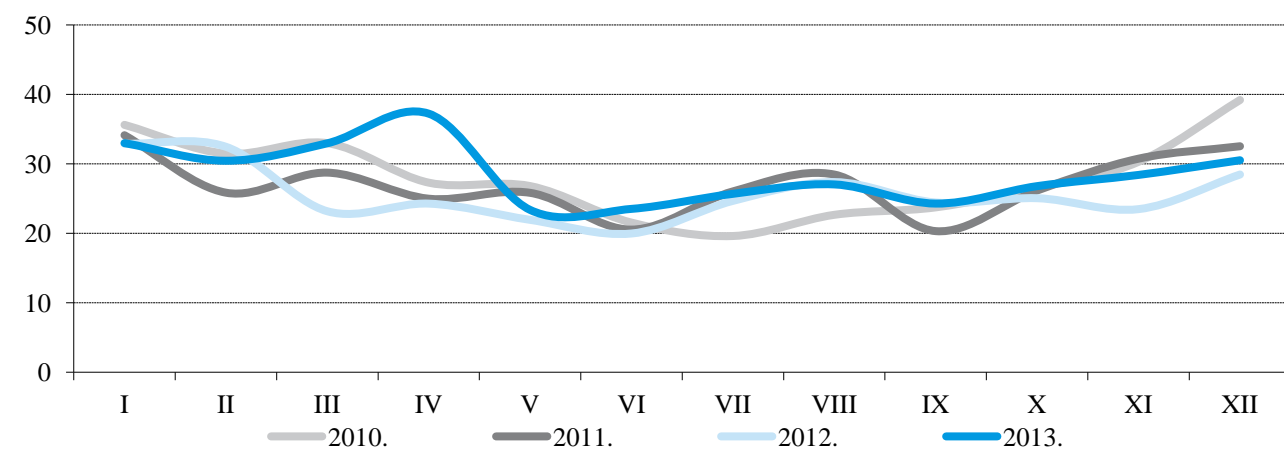


U odnosu na prethodnu godinu ukupna potrošnja električne energije manja je za 0,5%, pri čemu je potrošnja kupaca priključenih na mrežu prijenosa zabilježila pad 2,9%, dok je distributivna potrošnja veća 0,4%.

Preuzimanje električne energije sa prijenosne mreže iznosilo je 11.732 GWh što je smanjenje od 1,6% u odnosu na 2012. godinu. Podaci o energiji preuzetoj sa prijenosne mreže prikazani su na slici 3, po mjesecima, te na slici 4, po subjektima. Maksimalno opterećenje elektroenergetskog sustava u 2013. godini iznosilo je 2.074 MW, a zabilježeno je 24. prosinca 2013. godine u 18,00 sati. Ovim nije nadmašeno historijski rekordno opterećenje od 2.173 MW postignuto 31. prosinca 2010. godine u 18,00 sati.

Prijenosni gubici iznosili su 343 GWh, odnosno 1,81% u odnosu na ukupnu energiju na prijenosnoj mreži, što je nešto manje od procentualnog iznosa gubitaka u 2012. godini, kada su iznosili 1,84%. Naravno, značajno povećanje energije na prijenosnoj mreži kao posljedica značajnog porasta proizvodnje, uzrokovalo je povećanje apsolutnog iznosa gubitaka za 11,3% u odnosu na prethodnu godinu. Podaci o mjesečnim gubicima na mreži prijenosa prikazani su na slici 5. Distributivni gubici nastavljaju trend smanjenja i iznosili su 1.105 GWh ili 11,5% u odnosu na bruto distributivnu potrošnju, što je najniža razina u posljednjih dvadesetak godina.

Slika 5. Mjesečni gubici na mreži prijenosa (GWh)



Tržište električne energije u regiji

Tržište električne energije u regiji u 2013. godini karakterizira umjerena dinamika. Kao posljedica veoma povoljnih hidroloških prilika koje su vladale kako u regiji, tako i na kontinentu, nastavljen je pad cijena na veleprodajnom tržištu. U najvećem dijelu godine cijene su se kretale između 40 i 45 €/MWh, uz padajući trend, pa su koncem godine pale i ispod granice od 40 €/MWh. Razlozi se prvenstveno mogu tražiti u gospodarskoj

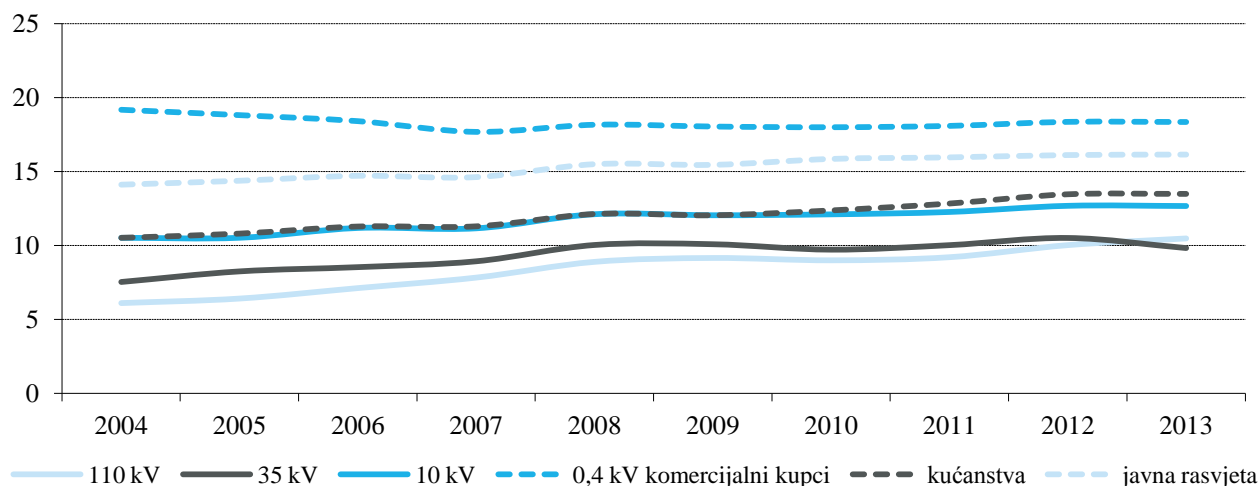
krizi, koja traje od 2008. godine rezultirajući stagnacijom i smanjenjem potrošnje u zemljama regije, zatim u velikoj ponudi električne energije iz zemalja koje imaju značajan udjel proizvodnje iz nuklearnih i termoelektrana (Ukrajina, Bugarska), te rastućem udjelu električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora, u prvom redu u vjetroelektranama.

Tržište električne energije u BiH

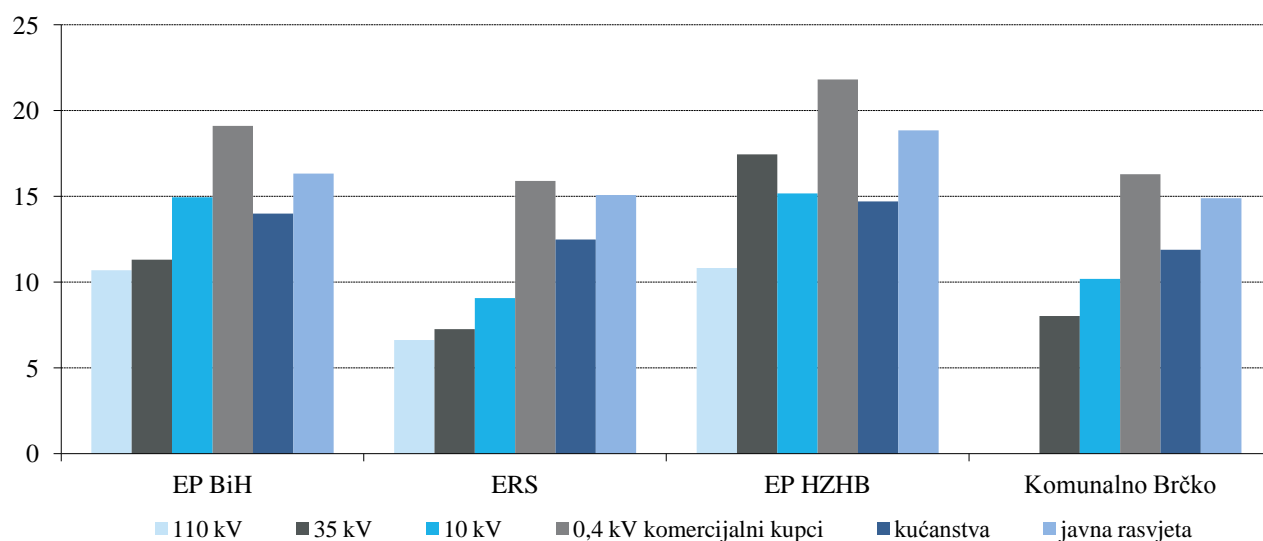
Tijekom 2013. godine ukupna potrošnja električne energije u BiH iznosila je 12.559 GWh i zabilježila je smanjenje od 0,5%, za razliku od porasta godinu dana ranije od 0,3%. Kupci priključeni na prijenosnu mrežu preuzeli su 2.623 GWh ili 2,9% manje, a kupci na distributivnoj mreži 9.571 GWh, što je 0,4% više nego prethodne godine. Od ovog iznosa 8.466 GWh odnosi se na preuzimanje krajnjih kupaca, a 1.105 GWh na gubitke distribucije. Ukupna prodaja kupcima u BiH povećana je 0,4% i iznosila je 11.088 GWh. Prosječna prodajna cijena za tarifne kupce i kupce koje opskrbljuju javni opskrbljivači iznosila je 13,50 feninga/kWh. Ukupna vrijednost prodaje ovim kupcima iznosila je 1,376 milijardi KM i povećana je za 15 milijuna KM (1,1%) u odnosu na 2012. godinu. Prosječna prodajna cijena je povećana 0,5%. Prosječna prodajna cijena za kućanstva porasla je 0,2% i iznosi 13,48 feninga/kWh. U 2013. godini tarifni stavovi za kućanstva su ostali nepromijenjeni, a neznatno povećanje prosječne prodajne cijene je posljedica promjena u načinu potrošnje. Kretanje prosječno ostvarenih cijena električne energije za krajnje kupce u Bosni i Hercegovini prikazano je na slici 6, a na slici 7 date su prosječne cijene električne energije u elektroprivredama po kategorijama kupaca u 2013. godini.

Ukupni poslovni rezultati kompanija u sektoru zabilježili su poboljšanje u odnosu na prethodnu godinu, obzirom na izrazito povoljne okolnosti koje su pratile proizvodnju u hidroelektranama.

Slika 6. Prosječne cijene električne energije po kategorijama kupaca, bez PDV (fening/kWh)



Slika 7. Prosječne cijene električne energije u elektroprivredama, bez PDV (fening/kWh)



Ovakvo stanje se osobito pozitivno odrazilo na poslovanje Elektroprivrede HZHB, dok su Elektroprivreda BiH i Elektroprivreda RS i pored povećanog opsega prodaje na regionalnom tržištu bile sučeljene sa padom cijena. U krajnjem, ukupna prodaja električne energije domaćim kupcima i kupcima u regiji iznosila je više od 1,8 milijardi KM, što je najveći opseg prodaje do sada.

Na maloprodajnom tržištu nastavljeni su procesi deregulacije. Promjene se ogledaju u odlukama nadležnih regulatornih komisija, da se više ne donose tarifni stavovi za kupce u onim kategorijama potrošnje koje prema prihvaćenoj i važećoj legislativi o otvaranju tržišta, više ne mogu biti regulirane. Ukinuta je regulacija tarifa za kupce priključene na prijenosnu mrežu, dok se u ostalim kategorijama kupaca napuštanje regulacije odvija nešto sporijim tempom, u skladu sa prijelaznim razdobljima koja su definirali nadležni regulatori.

Broj kupaca električne energije u BiH se kontinuirano povećava i koncem 2013. godine dostigao je ukupan broj od 1,492 milijuna. Pri tome se ukupan broj kupaca tijekom godine povećao za 16.280, od toga u kategoriji kućanstva za 14.659. Broj kupaca po opskrbljivačima u BiH prikazan je u tablici 5.

Tablica 5. Broj kupaca električne energije po opskrbljivačima u BiH

	110 kV	35 kV	10 kV	Ostala potrošnja	Kućanstva	Javna rasvjeta	Ukupno
Elektroprivreda BiH	5	58	756	60.415	659.705	3.668	724.607
Elektroprivreda RS	8	32	837	34.689	503.661	1.054	540.281
Elektroprivreda HZHB	3	1	165	14.531	173.488	1.812	190.000
Komunalno Brčko	-	1	13	4.200	32.698	414	37.326
Ukupno	16	92	1.771	113.835	1.369.552	6.948	1.492.214

Maloprodajno tržište električnom energijom u BiH i dalje karakterizira dominacija elektroprivreda koje tradicionalno opskrbljuju 1.492.214 kupaca, svaka na svom (*de facto* ali ne i *de iure*) ekskluzivnom geografskom području. U 2013. godini na tržištu se opskrbljivao, kao i u prethodnom razdoblju, samo Aluminijski iz Mostara, koji je za vlastite potrebe na tržištu nabavio 884,94 GWh, što predstavlja 48,3% njegove potrošnje. Na taj je način na tržištu nabavljeno 8,0% ukupno preuzete energije od strane krajnjih kupaca u BiH.

Prekogranična trgovina

Dobra povezanost sustava Bosne i Hercegovine sa susjednim elektroenergetskim sustavima omogućava plasman električne energije u zemlje regije koje imaju izražen deficit.

U 2013. godini izvoz je značajno povećan, kao posljedica snažne ekspanzije proizvodnje. Ukupno je izvezeno 5.097 GWh, što je povećanje od 225% u odnosu na količinu izvoza u prethodnoj godini. Ovo je ujedno i najveći godišnji izvoz od kada postoji elektroenergetski sustav u BiH. Također, u ožujku 2013. godine zabilježen je i najveći historijski izvoz na mjesečnoj razini od 799 GWh. Ukupno je 16 subjekata u 2013. godini izvezilo električnu energiju, a po opsegu na vodećem mjestu je Elektroprivreda BiH sa 1.001 GWh, a zatim Elektroprivreda RS sa 873 GWh i GEN-I sa 558 GWh izvezene električne energije.

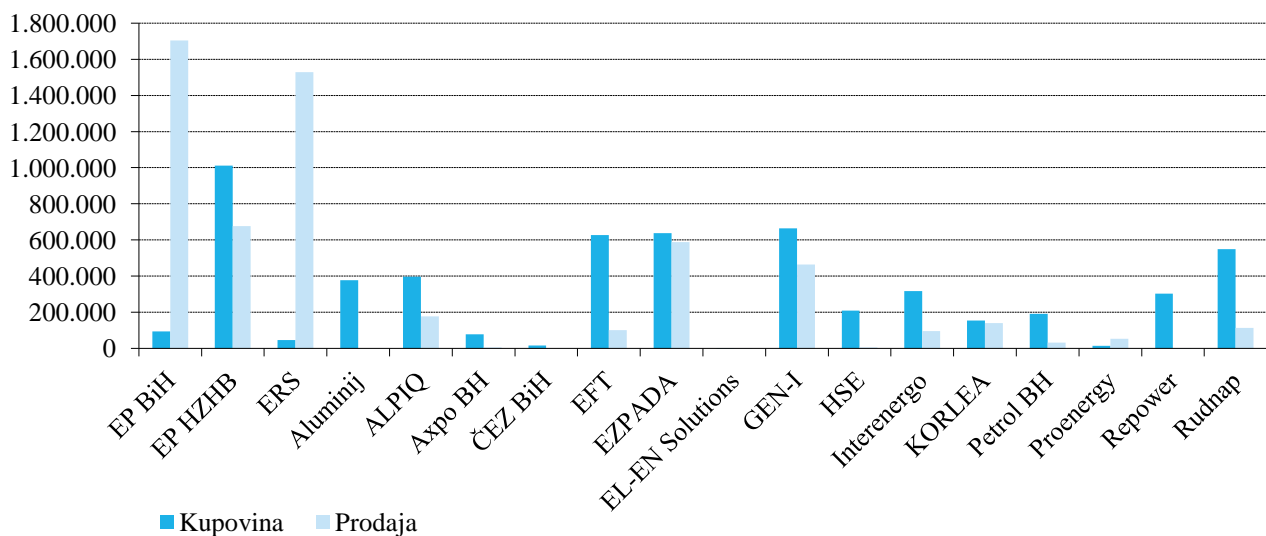
Najveći opseg prekogranične razmjene tradicionalno se obavlja sa Hrvatskom, zatim sa Crnom Gorom, a najmanji sa Srbijom (tablica 6). Hrvatska i Crna Gora i dalje imaju znatne bilančne deficite, te se nalaze na poziciji uvoznih lidera i u regionalnim dimenzijama. Uvoz električne energije iznosio je 1.382 GWh, a najveći uvoznik je kao i ranijih godina Aluminijski Mostar sa količinom 508,7 GWh koje je uvezao za vlastite potrebe. U aktivnostima uvoza električne energije aktivno je bilo 16 subjekata, a na listi najvećih uvoznika Aluminijski slijedi kompanija GEN-I sa 310,7 GWh.

Tijekom 2013. godine registriran je tranzit električne energije preko prijenosne mreže BiH u iznosu od 1.145 GWh, što je

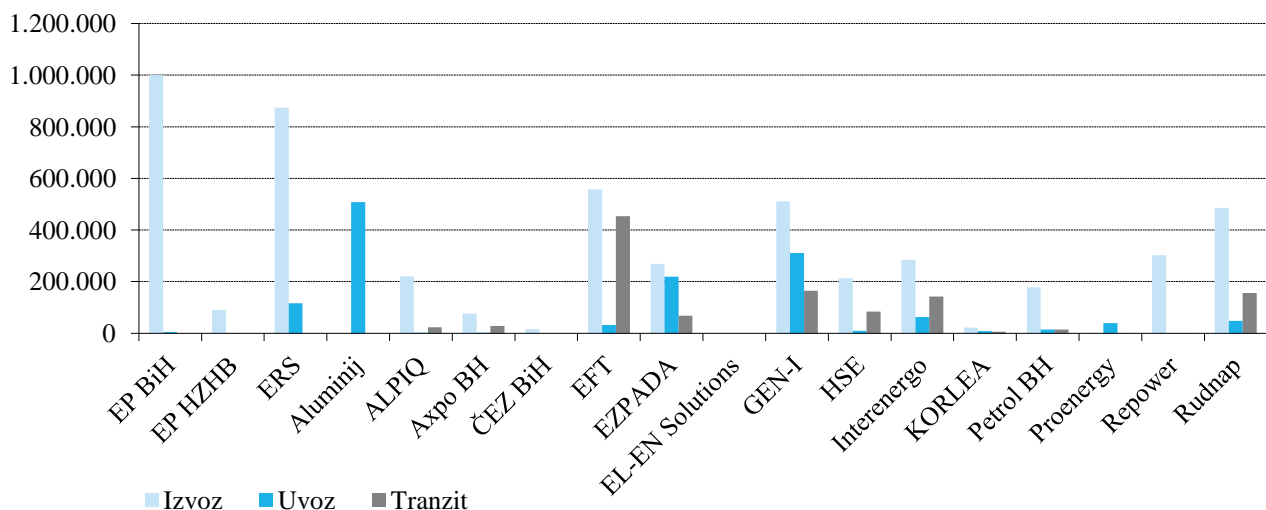
Tablica 6. Prekogranična trgovina po granicama, uključujući registrirani tranzit (GWh)

<i>Zemlja</i>	<i>Izvoz</i>	<i>Uvoz</i>
Hrvatska	3.300,0	1.327,4
Srbija	1.699,2	761,1
Crna Gora	1.242,8	438,0
<i>Ukupno</i>	6.242,0	2.526,5

Slika 8. Pregled trgovanja u BiH po subjektima u 2013. godini (MWh)



Slika 9. Pregled prekograničnih transakcija po subjektima u 2013. godini (MWh)



smanjenje od 46% u odnosu na 2012. godinu. Tranzitni tijekovi značajni su jer se na osnovi njihove veličine određuje prihod svake od zemalja koje sudjeluju u Mehanizmu naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam), što je detaljnije opisivano u ranijim godišnjim izvješćima o radu DERK-a. Ukupan prihod koji je Bosna i Hercegovina po ovoj osnovi ostvarila u prvih devet mjeseci 2013. godine iznosi 794.351,77 KM, dok je za cijelu 2012. godinu prihod iznosio 6.734.945,02 KM. Evidentno je da je smanjenje tranzitnih i povećanje izvoznih tijekova imalo negativan utjecaj na veličinu prihoda od primjene ITC mehanizma.

Od 2010. godine NOS BiH primjenjuje *Pravilnik o dodjeli prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta*, organizirajući eksplicitne aukcije na dnevnoj, mjesečnoj i godišnjoj razini.

Tablica 7. Prihod ostvaren na godišnjim aukcijama

Godina	Prihod (KM)
2011	4.789.300
2012	4.970.880
2013	2.036.125
2014	2.905.655
Ukupno	14.701.960

Prihodi ostvareni na dosadašnjim aukcijama za dodjelu prijenosnih prekograničnih kapaciteta na godišnjoj razini dati su u tablici 7.

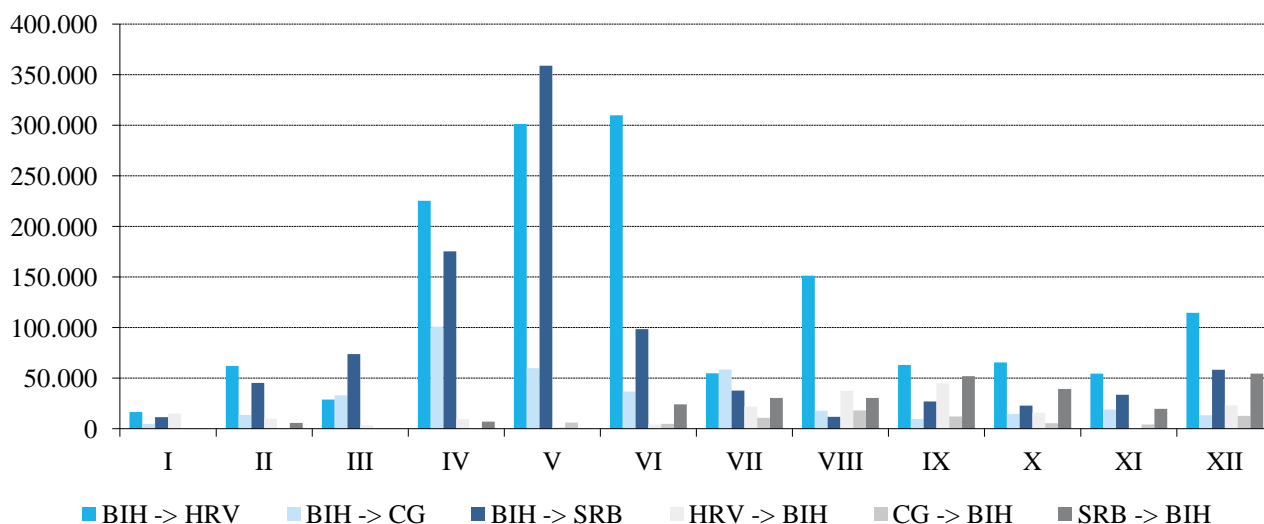
Na godišnjoj aukciji za 2014. godinu, koja je održana u prosincu 2013. godine, raspoloživi prekogranični kapacitet alocirani je na 12 registriranih kompanija. Ostvaren je prihod od 2.905.655 KM. Najviša cijena postignuta je na granici sa Hrvatskom, u smjeru iz BiH prema Hrvatskoj, u iznosu od 8.566,5 KM/MW.

Ukupan prihod po osnovi mjesečnih aukcija u 2013. godini iznosio je 3.313.672,5 KM (slika 10). Najviša cijena na mjesečnoj aukciji za dodjelu prekograničnih kapaciteta u iznosu od 3.012,4 KM/MW postignuta je na granici sa Hrvatskom iz smjera BiH u svibnju 2013. godine.

I tijekom 2013. godine održavane su aukcije prekograničnih kapaciteta na dnevnoj razini te je po ovoj osnovi ostvaren prihod od 172.010 KM.

Korisnik svih prihoda po osnovi aukcija za dodjelu prava na korištenje prekograničnih prijenosnih kapaciteta, kao i prihoda koji se ostvaruju primjenom ITC mehanizma je Elektroprijenos BiH.

Slika 10. Prihod po osnovi mjesečnih aukcija, po granicama i smjerovima (KM)



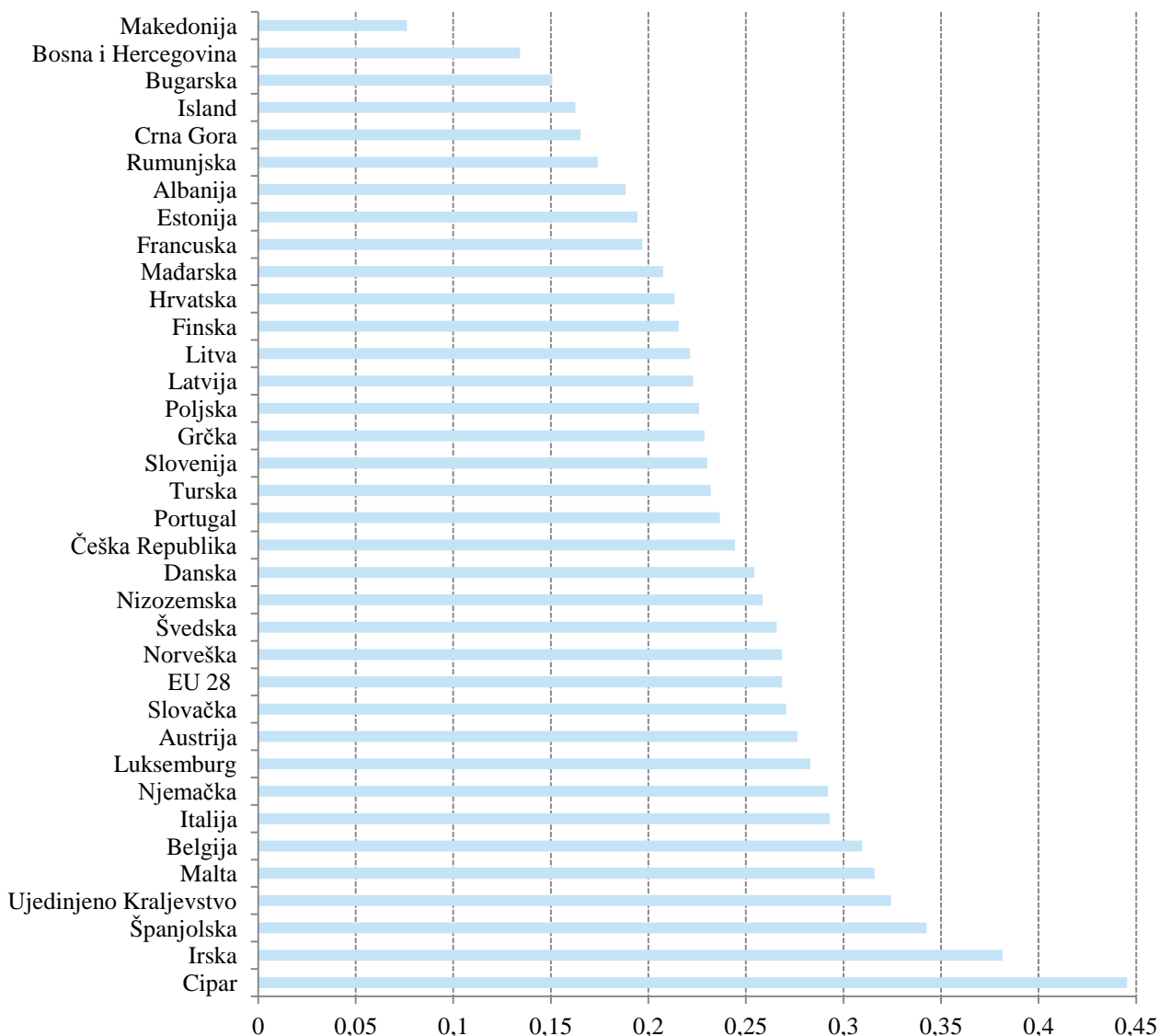
3.8 Energetska statistika



Zadovoljavajući potrebe regulatornih tijela, ali i brojnih drugih institucija, te ekonomskih subjekata za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i Agencija za statistiku BiH potpisale su 19. travnja 2011. godine Memorandum na temelju kojeg surađuju u prikupljanju statističkih podataka od značaja ne samo za osnovne funkcije obje institucije već i za cijeli elektroenergetski sektor BiH.

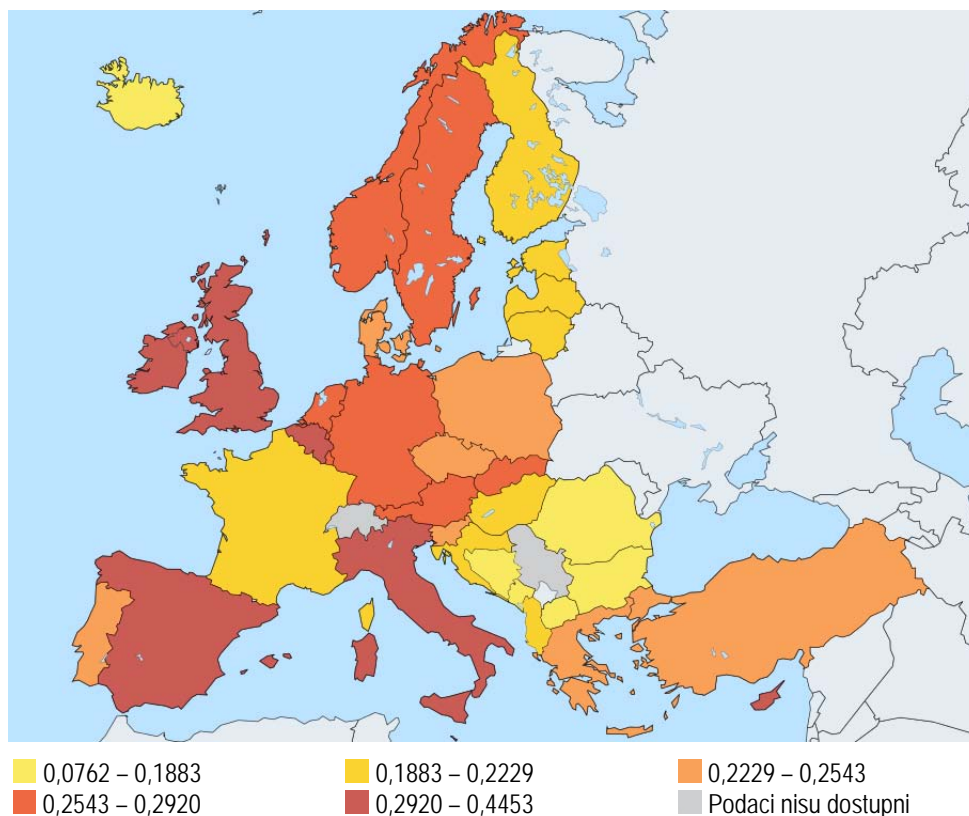
Suradnja dvije institucije doprinosi razvoju statistike energije i harmonizaciji sustava službene statistike BiH i statistike zemalja Europske unije u svim oblastima, a posebno u oblasti energije.

Slika 11. Cijene električne energije u KM/kWh za kućanstva (godišnja potrošnja od 2500 do 5000 kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata

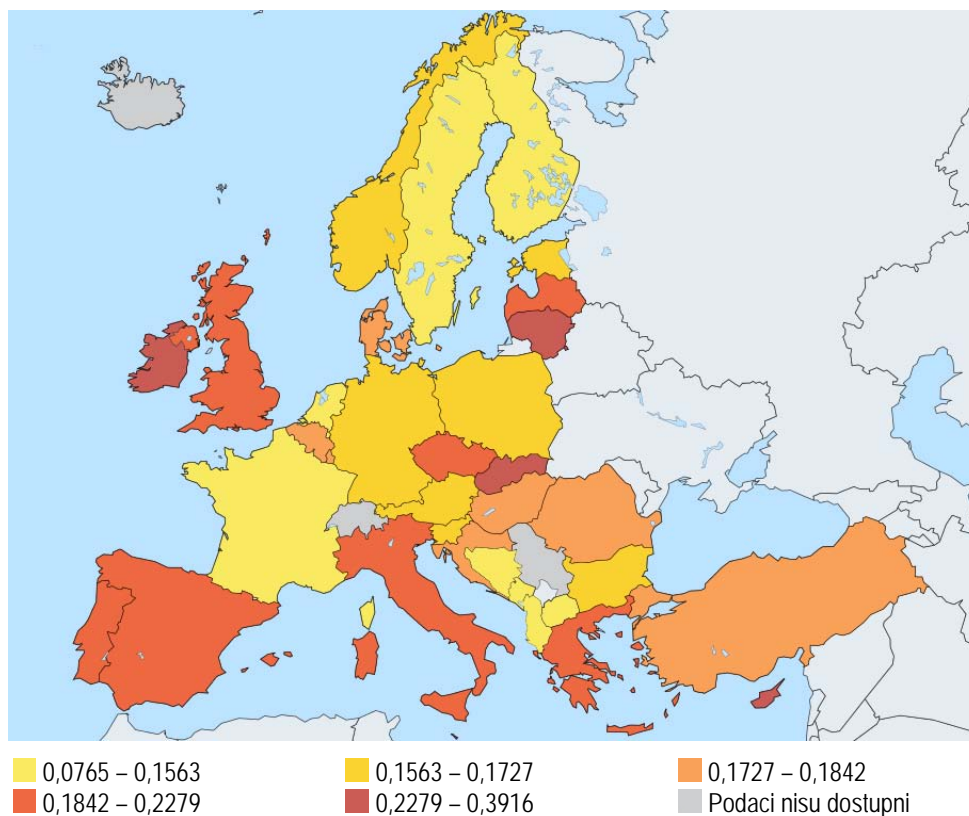


Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

Slika 12. Geografski prikaz cijena električne energije za kućanstva (u KM/kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata



Slika 13. Geografski prikaz cijena električne energije za industriju (u KM/kWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata



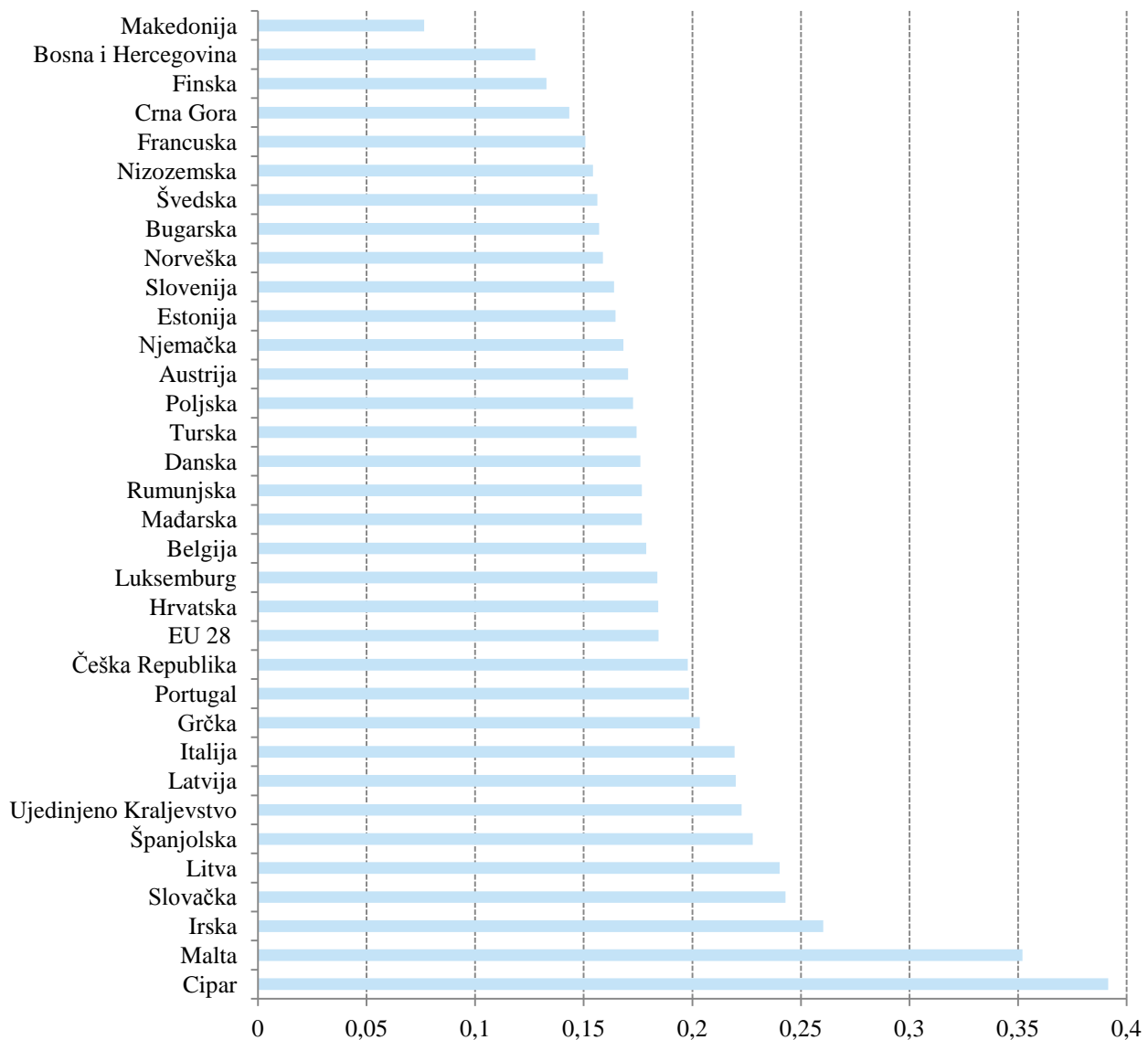
Suradnja Državne regulatorne komisije za električnu energiju i Agencije za statistiku BiH posebno je dobila na značaju nakon proširenja *acquis*-a Energetske zajednice u oblasti energetske statistike, koji odlukama Ministarskog vijeća od listopada 2012. godine uključuje i Uredbu 1099/2008/EC o energetske statistici i Direktivu 2008/92/EC o poboljšanju transparentnosti cijena gasa i električne energije.

Rezultati suradnje dvije institucije prepoznatljivi su i u izvješćima Eurostata koji od 2011. godine uključuju podatke o cijenama električne energije i gasa u Bosni i Hercegovini (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/energy/data>), što omogućuje njihovu usporedbu sa zemljama Europske unije i nekim zemljama koje su u procesu pristupanja EU (slike 11, 12, 13 i 14).



Eurostat je statistička institucija Europske unije smještena u Luksemburgu. Njen zadatak je da osigura statistiku Europskoj uniji na europskoj razini koje omogućuju uspoređivanja između zemalja i regija.

Slika 14. Cijene električne energije u KM/kWh za industriju (godišnja potrošnja od 500 do 2.000 MWh) u 2013. godini, po metodologiji Eurostata



Napomena: navedeni iznosi ne uključuju PDV

3.9 Ostale aktivnosti

Pored naprijed navedenih aktivnosti, DERK je i tijekom 2013. godine razmjenjivao podatke sa većim brojem državnih institucija, među kojima se izdvajaju Vijeće ministara BiH, Direkcija za ekonomsko planiranje Vijeća ministara BiH, Konkurencijsko vijeće BiH i Agencija za statistiku BiH, te pripremao različite informacije za njihove potrebe. Slijedeći stavove i preporuke sa međunarodnih skupova više asocijacija koje okupljaju predstavnike regulatornih tijela u energetske sektoru i području zaštite tržišne konkurencije, DERK je koncem 2013. godine inicirao potpisivanje Memoranduma o suradnji sa Konkurencijskim vijećem BiH. Poseban doprinos DERK je dao radu Privremenog pododbora za transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj. DERK, u skladu sa svojim zakonskim ovlastima da kao regulatorno tijelo djeluje i na području Brčko Distrikta BiH, u svom radu surađuje sa Vladom Brčko Distrikta BiH.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju, Regulatorna komisija za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine (FERK) i Regulatorna komisija za energetiku Republike Srpske (RERS) surađuju i usklađuju svoje djelovanje od svojega osnutka.

Jedna od najvažnijih sfera djelovanja regulatornih komisija u BiH tijekom 2013. godine bila je definiranje rješenja za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije, posebno tijekom prijelaznog razdoblja otvaranja tržišta. U središtu djelovanja bile su i pripreme aktivnosti za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini. Dokumenti i obraćanja koja su, u tom smislu, pripremana, dostavljena su Vijeću ministara BiH i vladama entiteta, kako bi bili upoznati sa identificiranim preduvjetima i preprekama, ali i predloženim rješenjima. Izostankom očekivane reakcije i odgovarajuće kreacije nositelja energetske politike, i dalje se odgađa uspostava organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH.

Aktivnosti koje navodi *Regionalni akcijski plan za otvaranje veleprodajnog tržišta električne energije u Energetskoj zajednici*, u čijoj je pripremi sudjelovalo više institucija Energetske zajednice, prije svega Stalna grupa na visokoj razini (PHLG) i Regulatorni odbor (ECRB), kao i Regionalna grupa za jugoistočnu Europu u okviru Europske mreže operatora prijenosnog sustava za električnu energiju (ENTSO-E), bile su među prioritetima djelovanja Energetske zajednice i u 2013. godini.

Regionalni akcijski plan naglašava neophodnost paralelnog razvoja regionalnog i lokalnih tržišta na osnovi lokalnih akcijskih planova za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije, koje su obvezne pripremiti sve Ugovorne strane Energetske zajednice, te Slovenija, Mađarska, Grčka, Bugarska i Rumunjska.

Tehnička pomoć Europske komisije

Tijekom 2013. godine Europska komisija nastavila je provedbu programa tehničke pomoći čiji je cilj sigurnost opskrbe električnom energijom i razvoj zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u BiH u skladu sa *acquis*-om EU. Kroz ovaj program Europska komisija pruža podršku Bosni i Hercegovini u ispunjavanju obveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, u dijelu koji se odnosi na energetske sektor, te pravnih obveza BiH prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice.



Nakon što su uspješno okončane aktivnosti na podršci uspostave zakonodavnog okvira koji je u funkciji sigurnosti opskrbe električnom energijom u Brčko Distriktu BiH, a koje uključuju i uvođenje regulatorne prakse u Brčko Distriktu BiH, kao i izradi Izvješća koje daje pregled usuglašenosti primarne elektroenergetske legislative u BiH sa *acquis*-om EU, u središtu se prirodno našla *Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU*.

Glavna svrha Projekta, koji je pokrenut koncem 2012. godine i nominalno trajao do prosinca 2013. godine, bila je pružanje tehničke pomoći pri kompleksnom pregledu i usklađivanju zakonodavstva na različitim administrativnim razinama u BiH (država, entiteti i Brčko Distrikt BiH), radi usklađivanja domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, uključujući Treći energetske paket i uzimajući u obzir najbolja pravna i regulatorna iskustva.

Transpozicija primjenjivog zakonodavstva EU organizirana je na način koji osigurava puno usklađivanje između zakonodavstva svih administrativnih razina u BiH (uzimajući u obzir njihove zasebne nadležnosti i regulatorne ovlasti) i pravne tečevine EU u sektoru električne energije do definiranog roka, odnosno do 1. siječnja 2015. godine.

U okviru projekta održano je više edukativnih radionica, veliki broj sastanaka radnih grupa formiranih za svaku administrativnu razinu, te nekoliko koordinacijskih sastanaka svih grupa, koji su uključivali i predstavnike nadležnih ministarstava, regulatora i elektroprivrednih subjekata.

Krajnji rezultat projekta je skup prijedloga novih zakona, a u nekim slučajevima prijedloga izmjena i dopuna postojećih zakona, za razinu države, entiteta i Distrikta. Odabrani akti sekundarnog zakonodavstva iz oblasti električne energije također su obrađeni, u mjeri u kojoj je to bilo potrebno i moguće.

Predstavnici Državne regulatorne komisija za električnu energiju i dalje će sudjelovati u svim aktivnostima na razvoju pravnog okvira koji je u skladu sa *acquis*-om EU, što je jedna od najsloženijih i najopsežnijih obveza Bosne i Hercegovine koje proizlaze iz ukupnog procesa europskih integracija.

Projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora

Aktivnosti koje se odnose na problematiku otvaranja tržišta u BiH, kao i cjelokupnu reformu energetskog sektora u BiH, i tijekom 2013. godine podržavala je i Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID), kroz projekt Asistencije regulativi i reformi energetskog sektora (*REAP*).

REAP projekt, koji je trajao od ožujka 2007. do studenoga 2013. godine, pružao je podršku integraciji energetskog sektora BiH u regionalno i tržište Europske unije, te prestrukturiranju i komercijalizaciji energetskih kompanija.

Fokus REAP projekta bili su tehnički aspekti otvaranja i funkcioniranja tržišta, uz izravan rad sa regulatornim komisijama na identifikaciji preduvjeta i predlaganju mogućih rješenja. Tijekom trajanja projekta prvobitno uspostavljena Radna grupa za tržište koju su oformili regulatori u svrhu identifikacije i otklanjanja prepreka u otvaranju tržišta električne energije, prirodno se dijelila u tematske podgrupe i radne timove, koji su u svom sastavu imali i predstavnike elektroprivrednih poduzeća i drugih subjekata iz elektroenergetskog sektora, uključujući akademsku zajednicu.

Predstavnici Državne regulatorne komisije za električnu energiju dali su svoj puni doprinos i u radu podgrupa koje su bile posvećene problematici funkcioniranja regionalnog tržišta, pomoćnih usluga i uravnoteženja, analize pretpostavljenog slučaja, istraživanje krive opterećenja i prijelaznog razdoblja u otvaranju tržišta, te radnih timova za (i) Mjerenje, (ii) Obračun i naplata, (iii) Operator distributivnog sustava (ODS) kao pospješivač maloprodajnog tržišta, (iv) Balansiranje i profiliranje opterećenja i (v) Ugovori.

Posebnu vrednotu projektu daju znanja stečena kako tijekom brojnih seminara i radionica, tako i tijekom zajedničkog rada na sastancima i u okviru pripreme brojnih dokumenata i brošura, kao što su:

- Dokument o preprekama, preduvjetima i rješenjima za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH,
- Dokument o prijelaznom razdoblju u postupku otvaranja tržišta električne energije,
- Dokument u vezi preporuka iz studije Svjetske banke za otvaranje veleprodajnog tržišta jugoistočne Europe,
- Nacrt akcijskog plana za uspostavu organiziranog veleprodajnog tržišta električne energije u BiH,
- Analiza nedostataka pravnih i regulatornih prepreka za uspješno funkcioniranje tržišta električne energije u BiH i preporučena poboljšanja,

- Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje elektroenergetskog sustava BiH,
- Smjernice za izradu dijagrama opterećenja kupaca električne energije,
- Uloga operatora distributivnog sustava kao neutralnog pospješivača maloprodajnog tržišta.

Navedeni dokumenti pripremljeni su da i Vijeće ministara BiH i vlade entiteta, kao nositelje energetske politike, upoznaju sa identificiranim preduvjetima i preprekama. Njihov poseban značaj ogleda se u prijedlogu rješenja za otklanjanje prepreka i prijedlogu aktivnosti koje u narednom razdoblju treba poduzeti kako bi tržište električne energije u Bosni i Hercegovini uspješno funkcioniralo.

Konferencija “Tržište električne energije u BiH – naredni koraci”, koja je organizirana u okviru REAP projekta, iskorištena je za predstavljanje postignutih rezultata kako javnosti tako i brojnim predstavnicima sektora iz Bosne i Hercegovine i okruženja.

Sigurnost opskrbe na distributivnoj razini u jugoistočnoj Europi

Početkom 2013. godine Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID) i Asocijacija za energiju SAD (USEA) pokrenule su projekt pomoći distributivnim kompanijama, odnosno operatorima distributivnog sustava (ODS) u jugoistočnoj Europi, u funkciji sigurnosti opskrbe. U projektu sudjeluju predstavnici kompanija i regulatora iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske, Makedonije i Srbije.



Projekt uključuje problematiku:

- Optimizacija planiranja razvoja distributivnog sustava,
- Produljenje životnog vijeka opreme i infrastrukture,
- Smanjenje gubitaka,
- Uvođenje naprednih (*Smart Grid*) tehnologija,
- Integracija obnovljivih izvora u distributivni sustav,
- Zaštita na radu i sigurnosni standardi,
- Djelovanje ODS-a u izvanrednim okolnostima,
- Regionalna suradnja i uzajamna pomoć,
- Usporedne analize i najnovije prakse i iskustva.

Cilj je projekta da svoje konkretne rezultate predstavi kroz analitičke studije, usporedne analize, priručnike i preporuke.

Ishodi riješenih sudbenih prijepora

Svih pet dosadašnjih presuda Suda Bosne i Hercegovine potvrdilo je zakonitost odluka DERK-a koje su bile sudbenim putem pobijane od pravnih osoba o čijim je zahtjevima odlučivao nakon provedenih tarifnih postupaka. Od aktivno legitimiranih subjekata u 2013. godini nije bilo novih zahtjeva za preispitivanje odluka iz regulatorne prakse DERK-a.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica



Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, koji je potpisan 25. listopada 2005. godine i stupio na snagu 1. srpnja 2006. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i gas na svijetu, u kojem efektivno sudjeluje Europska unija sa jedne strane i sljedećih osam Ugovornih strana: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Kosovo*, Makedonija, Moldavija, Srbija i Ukrajina.⁵

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju: Austrija, Bugarska, Češka, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Italija, Cipar, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo. Ovih 17 tzv. zemalja sudionica iz Europske unije izravno sudjeluje u radu tijela Energetske zajednice, a njihove pozicije prigodom glasovanja izražava Europska komisija.

Status posmatrača u tijelima Energetske zajednice imaju Armenija, Gruzija, Norveška i Turska. Očekuje se da u 2014. godini Gruzija stekne status Ugovorne strane.

Osnovni ciljevi Energetske zajednice su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog gasa. Pored toga, to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe gasom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Sklapanjem ovog Ugovora, Ugovorne strane iz regije se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i gasa koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova *acquis*-a EU, odnosno implementacijom odgovarajućih direktiva i uredbi EU u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske učinkovitosti, nafte i statistike (vidjeti tablicu 8).

Energetska zajednica najprije je uspostavljena na razdoblje od 10 godina, koje bi isteklo u srpnju 2016. godine. Odluka o produljenju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice za deset godina, odnosno do srpnja 2026. godine, donesena je u listopadu 2013. godine.

* Ovaj naziv ne preudicira status i u skladu je sa Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

⁵ Lista odražava Ugovorne strane na dan 31. prosinca 2013. godine. Moldavija ima status Ugovorne strane od 1. svibnja 2010. godine, a Ukrajina od 1. veljače 2011. godine.

Tablica 8. *Acquis Energetske zajednice*

Acquis, odnosno pravni okvir Energetske zajednice koji se konstantno razvija od 2005. godine, i dalje u svom središtu ima direktive koje predviđaju zajedničke propise za interna tržišta električne energije i prirodnog gasa. One su dopunjene propisima o prekograničnoj trgovini, kao i propisima u oblastima zaštite okoliša, konkurencije i obnovljivih izvora energije. U 2007. godini *acquis* je proširen na direktive EU o sigurnosti opskrbe, a od 2008. godine pojam 'mrežna energija' koji se inicijalno odnosio na električnu energiju i gas uključuje i naftni sektor. 2009. i 2010. godine *acquis* je dalje proširen direktivama o energetske učinkovitosti, a 2011. godine odlukom Ministarskog vijeća propisi koji sačinjavaju 'Treći paket', osim Uredbe 713/2009/EC, postali su pravno obvezujući i za Ugovorne strane Energetske zajednice. 2012. godine *acquis* je značajno proširen direktivama u domeni obnovljivih izvora, obveznih naftnih rezervi i statistike, a 2013. godine dijelom direktive o sprečavanju i kontroli onečišćenja i Uredbom 838/2010/EU koja se odnosi na ITC mehanizam i naplatu prijenosa.

Acquis Energetske zajednice prati razvoj pravnog okvira Europske unije i danas obuhvaća njenu ključnu energetske legislativu u područjima električne energije, gasa, zaštite životne sredine, konkurencije, obnovljivih energetske resursa, energetske učinkovitosti, nafte i statistike.

Acquis o električnoj energiji

- Uredba 838/2010/EU Europske komisije od 23. rujna 2010. godine o utvrđivanju smjernica za mehanizam naplate između operatora prijenosnog sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa,
- Direktiva 2009/72/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, koja zamjenjuje Direktivu 2003/54/EC,
- Uredba 714/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije, koja zamjenjuje Uredbu 1228/2003/EC,
- Odluka Europske komisije 2006/770/EC od 9. studenoga 2006. o izmjeni Aneksa Uredbe 1228/2003/EC (Smjernice za upravljanje i alokaciju raspoloživog prijenosnog kapaciteta na interkonektorima),
- Direktiva 2005/89/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 18. siječnja 2006. godine o mjerama za sigurnost opskrbe električnom energijom i ulaganje u infrastrukturu,
- Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Uredba 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/54 i Uredbe 1228/2003 bio je 1. srpanj 2007. Ugovorne strane imaju obvezu da otvore tržište električne energije i za kućanstva do 1. siječnja 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U prosincu 2007. *acquis* o električnoj energiji proširen je Direktivom 2005/89/EC (uz implementaciju do 31. prosinca 2009.), a u listopadu 2011. Prihvaćena je Direktiva 2009/72/EC i Uredba 714/2009/EC iz 'Trećeg paketa', uz rok za transpoziciju i implementaciju do 1. siječnja 2015. Iznimno, rok za implementaciju članka 11. Direktive 2009/72/EC je 1. siječanj 2017.

Acquis o gasu

- Direktiva 2009/73/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa, koja zamjenjuje Direktivu 2003/55/EC,
- Uredba 715/2009/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 13. srpnja 2009. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu prirodnog gasa, koja zamjenjuje Uredbu 1775/2005/EC,
- Uredba 1775/2005/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 28. rujna 2005. godine o uvjetima pristupa mreži transporta prirodnog gasa,
- Direktiva 2004/67/EC Vijeća Europske unije od 26. travnja 2004. godine o mjerama za sigurnost opskrbe prirodnim gasom,
- Direktiva 2003/55/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog gasa.

Rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2003/55 bio je 1. srpanj 2007. Ugovorne strane imaju obvezu da otvore tržište gasa i za kućanstva do 1. siječnja 2015. godine, dok je za sve ostale kupce tržište već trebalo biti otvoreno. U prosincu 2007. Ministarsko vijeće proširilo je *acquis* o gasu Direktivom 2004/67/EC i Uredbom 1775/2005 (uz implementaciju do 31. prosinca 2009.), a u listopadu 2011. prihvaćena je Direktiva 2009/73/EC i Uredba 715/2009/EC iz 'Trećeg paketa', uz rok za transpoziciju i implementaciju do 1. siječnja 2015. Iznimno, rok za implementaciju članka 11. Direktive 2009/73/EC je 1. siječanj 2017.

Napomena: Tekstovi propisa EU koji se navode u ovoj tablici dostupni su u okviru internet prezentacije Državne regulatorne komisije za električnu energiju (www.derk.ba).

Nastavak na sljedećoj stranici ⇨

⇒ *Nastavak Tablice 8 sa prethodne stranice*

Acquis o zaštiti životne sredine

- Direktiva 2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. godine o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja) – samo poglavlje III, Aneks V i članak 72(3)-(4),
- Direktiva 2001/80/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. godine o ograničenju emisije onečišćivača zraka iz velikih termoelektrana (≥ 50 MW),
- Direktiva Vijeća Europske zajednice 1999/32/EC od 26. travnja 1999. godine o smanjenju sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima i dopuni Direktive 93/12/EEC,
- Direktiva Vijeća Europske zajednice 85/337/EEC od 27. lipnja 1985. godine o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. ožujka 1997. godine (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003. godine,
- Članak 4(2) Direktive Vijeća Europske zajednice 79/409/EEC od 2. travnja 1979. godine o zaštiti ptica.

Acquis o zaštiti životne sredine primjenjuje se u onoj mjeri u kojoj ima utjecaja na mrežnu energiju. Dok je implementacija Direktiva 79/409/EEC i 85/337/EEC trebala biti okončana do stupanja Ugovora na snagu, Direktiva 1999/32/EC se trebala transponirati u nacionalno zakonodavstvo i implementirati do 31. prosinca 2011. Rok za Direktivu 2001/80/EEC je 31. prosinac 2017, a za Direktivu 2010/75/EU 1. siječanj 2018. U skladu sa člankom 13. Ugovora, Ugovorne strane potvrđuju važnost Protokola iz Kyota i nastojat će da mu pristupe.

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81., 82. i 87. Ugovora o uspostavi Europske zajednice sljedeće aktivnosti:

- Sprečavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba vladajuće pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Europske zajednice, posebno članka 86. koje se odnose na javna poduzeća i poduzeća kojima su data posebna prava.

Acquis o obnovljivim energetskim resursima

- Direktiva 2009/28/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2009. godine o promociji korištenja energije iz obnovljivih izvora, koja dopunjuje i zamjenjuje Direktive 2001/77/EC i 2003/30/EC,
- Direktiva 2003/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 8. svibnja 2003. godine o promociji korištenja biogoriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu,
- Direktiva 2001/77/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. godine o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu.

Rok za dostavu plana za implementaciju Direktiva 2001/77/EC i 2003/30/EC bio je 1. srpanj 2007., a rok za transpoziciju u nacionalno zakonodavstvo i implementaciju Direktive 2009/28/EC je 1. siječanj 2014.

Acquis o energetskej učinkovitosti

- Direktiva 2010/31/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. godine o energetskej učinkovitosti zgrada,
- Direktiva 2010/30/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 19. svibnja 2010. godine o označavanju potrošnje energije i ostalih resursa za proizvode u vezi sa energijom putem deklaracija i standardnih informacija o proizvodu,
- Direktiva 2006/32/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 9. travnja 2006. godine o energetskej učinkovitosti u krajnjoj potrošnji i energetskim uslugama kojom se ukida Direktiva Vijeća 93/76/EEC.

Odlukama Ministarskog vijeća iz 2009. i 2010., *acquis* je proširen na tri direktive EU iz oblasti energetske učinkovitosti. Rokovi za implementaciju variraju od 31. prosinca 2011. do siječnja 2017.

Acquis o nafti

- Direktiva 2009/119/EC Vijeća Europske unije od 14. rujna 2009. godine kojom se države članice obvezuju održavati minimalne zalihe sirove nafte i/ili naftnih derivata.

Ministarsko vijeće je prihvatilo Direktivu 18. listopada 2012. uz rok za implementaciju do 1. siječnja 2023.

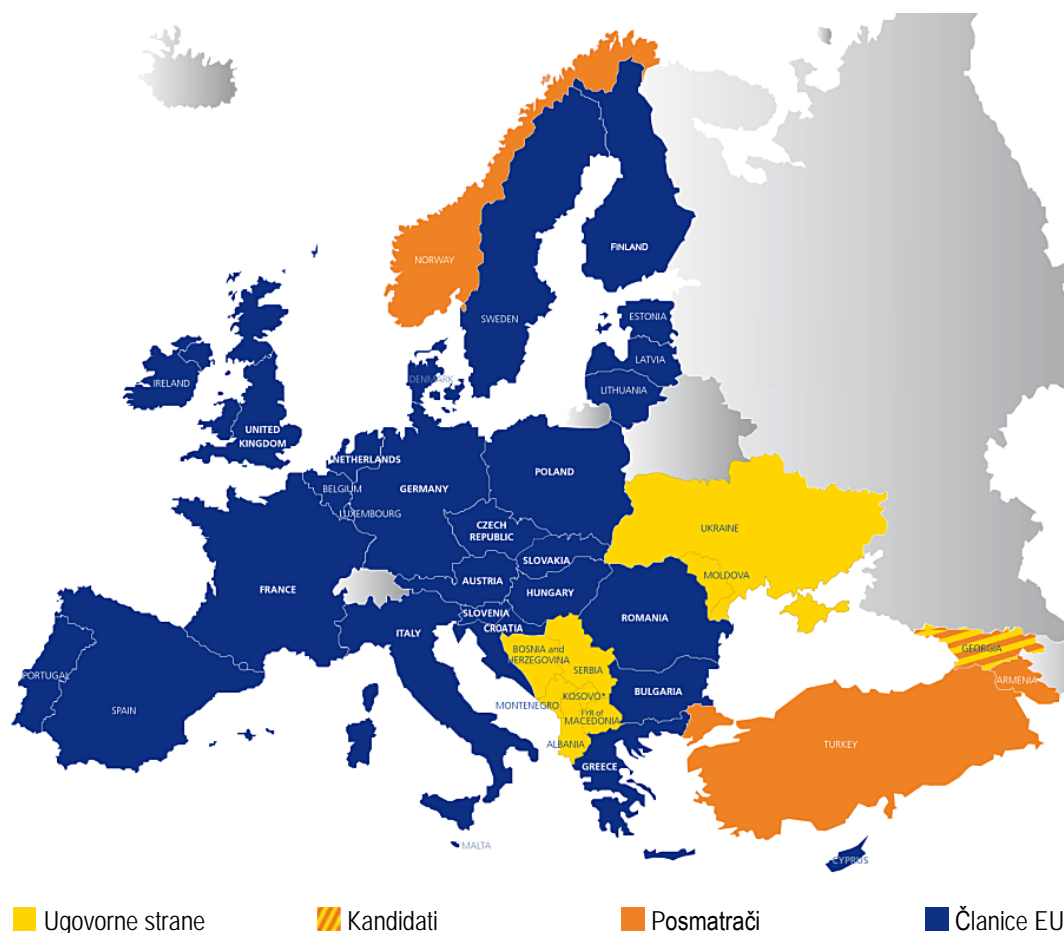
Acquis o statistici

- Direktiva 2008/92/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. godine o proceduri Zajednice za poboljšanje transparentnosti cijena gasa i električne energije koje se naplaćuju krajnjim industrijskim kupcima,
- Uredba 1099/2008/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. godine o energetskej statistici.

Od 18. listopada 2012. *acquis* uključuje navedene direktive, uz rok za implementaciju do 31. prosinca 2013.

Pored *acquis*-a EU, Ministarsko vijeće je usvojilo nekoliko neovisnih mjera koje se odnose na rješavanje prijepora, uspostavu tzv. '8. regije' u svrhu olakšavanja prekogranične trgovine električnom energijom, te mjere za koordinaciju sigurnosti opskrbe.

Slika 15. Geografski obuhvat Energetske zajednice



U svrhu osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, osnovane su sljedeće institucije: Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za gas (Mariborski forum), Socijalni forum, Forum za naftu (sa sjedištem u Beogradu) i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Stalna grupa na visokoj razini (PHLG), koja okuplja više dužnosnike Ugovornih strana i dva predstavnika Europske komisije, osigurava kontinuitet sastanaka Ministarskog vijeća i provedbu dogovorenih aktivnosti, te odlučuje o provedbi mjera u određenim oblastima.

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regije, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te

jednog predstavnika Agencije za suradnju energetske regulatora (ACER). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje prijepora. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Forumi Energetske zajednice, posvećeni električnoj energiji, gasu, nafti i socijalnim aspektima, okupljaju sve zainteresirane aktere – predstavnike vlada, regulatora, kompanija, kupaca, međunarodnih financijskih institucija i dr.

Tajništvo Energetske zajednice, sa sjedištem u Beču, predstavlja ključni administrativni činitelj i zajedno sa Europskom komisijom osigurava neophodnu suradnju i pruža podršku za rad drugih institucija. Tajništvo je odgovorno za nadgledanje odgovarajuće provedbe obveza Ugovornih strana i podnosi godišnje izvješće o napretku Ministarskom vijeću. U tom smislu, Tajništvo djeluje kao ‘čuvar’ Ugovora o uspostavi Energetske zajednice dok Europska komisija ima ulogu generalnog koordinatora.

g. Günther Oettinger, EU komesar za energetska pitanja: “Pozdravljam odobrenje liste PECEI projekata od strane Ministarskog vijeća. Oznaka PECEI će pomoći u privlačenju potrebnog ulaganja u regiju – potrebne su skoro 40 milijarde eura do 2020. godine. Međutim, nedostatak napretka u postizanju efektivnog otvaranja tržišta i regionalne integracije energetskih tržišta je zabrinjavajući. Provedba Trećeg energetske paketa, kao nužnog instrumenta za postizanje ovih ciljeva, mora postati ključni prioritet.”

Iz obraćanja na Jedanaestom sastanku Ministarskog vijeća Energetske zajednice, Beograd, 24. listopada 2013.

U proteklom razdoblju Energetska zajednica je izrasla u organizaciju koja osigurava čvrst institucionalni okvir za suradnju, uzajamnu podršku i razmjenu iskustava i stoga služi kao model za regionalnu suradnju u vezi energetskih pitanja.

2013. godinu u Energetskoj zajednici obilježilo je usvajanje liste Projekata od interesa za Energetsku zajednicu (tzv. PECEI projekti). Riječ je o projektima koji podstiču integraciju i otvaranje tržišta, sigurnost i održivost opskrbe, te unapređuju prekograničnu suradnju. Ovu inicijativu treba pratiti usvajanje odgovarajućih političkih i regulatornih mjera, uz osiguranje tehničke pomoći i financijskih mehanizama. Nastavljajući aktivnosti nakon donošenja regionalne strategije i prepoznavajući značaj socijalnog aspekta energetske politike, Ministarsko vijeće donijelo je *Okvirnu socijalnu strategiju Energetske zajednice*. Uočavajući potrebu jačanja institucija i instrumenata potrebnih za postizanje ciljeva Energetske zajednice, njeno Ministarsko vijeće uspostavilo je posebnu Grupu na visokoj razini čiji je zadatak da tijekom 2014. godine načini neovisnu procjenu adekvatnosti institucionalne postavke i radnih metoda Energetske zajednice za postizanje ciljeva iz Ugovora o uspostavi Energetske zajednice.

Pokazatelj daljnjeg razvoja *acquis-a* Energetske zajednice su odluke o implementaciji *Uredbe 838/2010/EU Europske komisije od 23. rujna 2010. godine o utvrđivanju smjernica za mehanizam naplate između operatora prijenosnog sustava i zajednički regulatorni pristup naplati prijenosa*, kao i *Direktive*

2010/75/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 24. studenoga 2010. godine o industrijskim emisijama (integrirano sprečavanje i kontrola onečišćenja), i to samo poglavlja III, Aneksa V i članka 72(3)-(4). Na svojoj sjednici održanoj u listopadu 2013. godine, Ministarsko vijeće donijelo je preporuku kojom su Ugovorne strane pozvane da provedu *Direktivu 2012/27/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. godine o energetske učinkovitosti, izmjeni direktiva 2009/125/EZ i 2010/30/EU i stavljanju izvan snage direktiva 2004/8/EZ i 2006/32/EZ*, uz najavu da će odluka kojom će njena provedba postati pravno obvezujuća biti donesena 2014. godine.

Tijekom 2013. godine nastavljen je rad zajedničke Konkurencijske mreže Energetske zajednice i tijesna suradnja između konkurencijskih tijela, ali i njihova suradnja sa energetske regulatorima. Potvrđeno je da korištenje potencijala u provedbi zakona o konkurenciji daje dodatni podsticaj tržišnim reformama i ispunjavanju obveza koje imaju Ugovorne strane.

Prioriteti Energetske zajednice u 2014. godini uključuju pripremu prijedloga za inoviranje Ugovora, kako bi bili objedinjeni naponi država članica Energetske zajednice u razvoju energetske sektora. Također, cilj je unaprijediti konkurentnost kompanija na energetske tržištu i osigurati efektivne mehanizme za zaštitu interesa, uzajamnu pomoć, te dati jednake mogućnosti za korištenje instrumenata Europske unije za postizanje zajedničkih ciljeva.

Ukrajina, kao zemlja koja predsjedava Energetskom zajednicom u 2014. godini, predstavljajući prioritete koncentrirala se na povećanje energetske neovisnosti i sigurnosti Europe kroz funkcioniranje gasnog tržišta u obrnutom smjeru na granici između Ukrajine i EU i stvaranje Istočnoeuropskog gasnog čvorišta, razvijanje alternativnih tranzitnih ruta za sigurne isporuke energetske resursa, donošenje i prilagođavanje zakonodavstva i privlačenje ulaganja za provedbu PECEI projekata.

Bosna i Hercegovina i Energetska zajednica

Aktivnim djelovanjem u Energetskoj zajednici Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usklađivanje svoje politike sa članicama EU.

Ipak, evidentno je da na različitim razinama u BiH treba učiniti dodatne napore u transpoziciji i implementaciji *acquis*-a Energetske zajednice. Za realizaciju brojnih obveza Bosne i Hercegovine rokovi su već prošli, a za značajan broj obveza preostalo je relativno kratko vrijeme (vidjeti tablicu 8). Na ovo ukazuju i slučajevi za rješavanje prijepora koje je iniciralo Tajništvo Energetske zajednice:

- Slučaj ECS-1/10, pokrenut *Otvorenim pismom* 21. rujna 2010. godine odnosi se na državnu pomoć. Mada je veljače 2012. godine donesen Zakon o sustavu državne pomoći u BiH i koncem iste godine uspostavljeno Vijeće za državnu pomoć, izostala je praktična implementacija. Tajništvo Energetske zajednice najavljuje da će slučaj biti zatvoren kada Vijeće bude potpuno operativno.
- 20. siječnja 2011. godine u slučajevima ECS-1-6/11 upućena su *Otvorena pisma* Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji zbog neusvajanja metode za koordinirano upravljanje zagušenjima i procedura za alokaciju kapaciteta. 13. lipnja 2012. godine operatori prijenosnih sustava iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Grčke, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Rumunjske, Slovenije i Turske potpisali su Ugovor o uspostavi Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe. Dok ovaj Ured ne počne sa radom, slučajevi ostaju otvoreni.
- Slučaj ECS-8/11, pokrenut *Otvorenim pismom* 7. listopada 2011. godine odnosi se na neispunjavanje obveza koje BiH ima u donošenju odgovarajuće legislative u sektoru gasa. Uzimajući u obzir odgovor Vijeća ministara BiH na otvoreno pismo, Tajništvo je uputilo *Obrazloženo mišljenje* 24. siječnja 2013. godine, i nakon novog odgovora podnijelo predmet Ministarskom vijeću na odlučivanje putem *Obrazloženog zahtjeva* 21. svibnja 2013. godine. Na osnovi ovog zahtjeva, Ministarsko vijeće Energetske zajednice je 24. listopada 2013. objavilo postojanje kršenja obveza u sektoru gasa i pozvalo BiH da ga ispravi donošenjem relevantne legislative do lipnja 2014. godine. U protivnom, najavljeno je poduzimanje daljnjih koraka.
- 11. veljače 2013. godine u slučajevima ECS-1-5/13 poslana su *Otvorena pisma* Albaniji, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Srbiji i Ukrajini zbog izostanka transpozicije i implementacije obveza koje se odnose na smanjenje emisije SO₂ pri sagorijevanju teških loživih ulja i tečnih naftnih goriva.

Aktivnosti DERK-a u tijelima Energetske zajednice

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domene Energetske zajednice, odvijao se uz neophodnu suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz podršku i doprinos realizaciji različitih projekata u funkciji uspostave Energetske zajednice i osobito kroz proaktivan odnos u istraživanjima koje su planirale i provodile različite grupe šireg tematskog spektra, a koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

Ključne aktivnosti DERK-a u Energetskoj zajednici i dalje su usmjerene na Regulatorni odbor, u kojem predstavlja i zastupa interese Bosne i Hercegovine. Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, izvršena je 11. prosinca 2006. godine u Ateni. Tijekom 2013. godine, Regulatorni odbor održao je četiri sastanka. Afirmaciji Regulatorne komisije u ECRB-u posebno doprinosi mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, koji od 2007. godine predsjedava Radnom grupom za zaštitu kupaca.

Regulatorni odbor značajan dio svojih aktivnosti organizira kroz više radnih grupa, uz podršku odgovarajućeg odjela Tajništva Energetske zajednice.

Radna grupa za električnu energiju (EWG) je tijekom 2013. godine bila usmjerena na proces uspostavljanja jedinstvenog mehanizma alokacije prekograničnih prijenosnih kapaciteta, uspostavljanje mehanizma uravnoteženja, pitanja dizajna i otvaranja tržišta, harmonizaciju sustava licenciranja u regiji, regulatorne podsticaje investicija, nadzor tržišta i obnovljive izvore energije.

Operativno organizirajući svoj rad uspostavljanjem podgrupa, EWG je pripremila nekoliko dokumenata, izvješća i usporednih analiza, među kojima poseban značaj ima *Preporuka o usvajanju Uredbe 543/2013 o podnošenju i objavljivanju podataka na tržištima električne energije, Preporuka za zajednički stav ECRB-a o Aukcijskim pravilima SEE CAO, Preporuka ECRB-u o poziciji za implementaciju mrežnih pravila EU, Nacrt smjernica za regulatorni nadzor tržišta*, te kvartalna izvješća o napretku u 8. regiji. EWG je poseban doprinos dala u koordinaciji provedbe *Regionalnog akcionog plana za otvaranje veleprodajnog tržišta u jugoistočnoj Europi*. Ovaj plan je zajednički dokument PHLG, ECRB i ENTSO-E koji su imenovali koordinate za nadzor njegove provedbe.

EWG priprema pregled regulatornog okruženja, identificira pravne i financijske prepreke i predlaže rješenja na regionalnoj i nacionalnoj razini za implementaciju i funkcioniranje novih mehanizama u okviru regionalnog tržišta jugoistočne Europe. Domena djelovanja radne grupe zahtijeva širok spektar znanja uključujući tehnička, pravna i financijska pitanja.

Radna grupa za gas (GWG) posvećena je razvoju tržišta gasa u regiji, koje je manje razvijeno od tržišta električne energije. Svega nekoliko zemalja ima razvijeno tržište, dok se u ostalim gas koristi u ograničenom opsegu ili nikako.

Nedostatak gasne infrastrukture, uključujući i nedostatak interkonekcija između Ugovornih strana, i dalje je prepreka u stvaranju regionalnog tržišta. U tom smislu, i tijekom 2013. godine nastavljene su aktivnosti u vezi koncepta Gasnog prstena Energetske zajednice i inicijative korištenja gasa za proizvodnju





električne energije (eng. *Gas to Power Initiative*) koja naposljetku pozitivno djeluje na sigurnost opskrbe i uravnoteženje potrošnje gasa u regiji, ali i na uravnoteženje u elektroenergetskom sustavu koji će prema očekivanjima u narednom razdoblju funkcionirati uz povećani utjecaj vjetroelektrana. ECRB dokument *Uravnoteženje u transportnim gasnim mrežama u Energetskoj zajednici* objavljen je u ožujku 2013. godine.

GWG je bio usredotočen i na uspoređivanje iskustava zemalja sa uređenim tržištem gasa, te na identifikaciju nedostataka u zemljama članicama, a u svrhu što bolje harmonizacije primarne i sekundarne legislative koja se odnosi na uspostavu tržišta gasa. Posebna pozornost posvećena je kvaliteti gasa i aktivnostima koje Agencija za suradnju energetske regulatora (ACER) i Europska mreža operatora transportnog sustava za gas (ENTSO-G) vode u pripremi okvirnih smjernica i mrežnih pravila EU o interoperabilnosti, alokaciji kapaciteta i uravnoteženju u gasnim mrežama.

Radna grupa za zaštitu kupaca (CWG) trajno je posvećena razvoju mehanizama za zaštitu kupaca u procesu liberalizacije tržišta energije, pružajući doprinos brojnim aktivnostima Energetske zajednice, a posebno onim u zaštiti ranjivih kupaca. Tijekom 2013. godine CWG je dao značajan doprinos u pripremi *Okvirne socijalne strategije Energetske zajednice*.

ECRB je odobrio više dokumenata koje je Grupa pripremila, početkom godine: *Pregled praksi u oblasti malih proizvođača električne energije* i *Analizu prakse priključivanja na distributivnu mrežu*, sredinom godine *Izvešće o zaštiti kupaca*. Analizirajući relevantne elemente koji čine distributivne tarife i krajnje cijene energije, pripremljeno je *Izvešće o glavnim kriterijima za određivanje potrebnog prihoda za prijenos, distribuciju i reguliranu opskrbu električnom energijom i gasom*, koje je ECRB odobrio koncem godine. ECRB, uz punu podršku CWG, je sredinom 2013. godine održao zajednički seminar sa Vijećem europskih energetske regulatora (CEER) i Regionalnom asocijacijom energetske regulatora (ERRA) u funkciji edukacije kupaca, odnosno formiranja i jačanja njihove svijesti o važnosti funkcioniranja tržišta energije.

U narednom razdoblju Grupa planira završiti pregled praksi u domeni ugovora koji potpisuju mali kupci i objaviti *Izvešće o ugovorima koje zaključuju kupci energije*. Grupa će nastaviti aktivnosti na zaštiti i edukaciji kupaca. U tom smislu, planirano je davanje podrške javnoj kampanji u funkciji potpunog otvaranja tržišta energije od 1. siječnja 2015. godine i organiziranje zajedničkog seminara sa CEER-om. Suradnja ECRB-a sa Vijećem europskih energetske regulatora bit će nastavljena i kroz sudjelovanje u izradi Šeste CEER-ove usporedne analize kvalitete opskrbe električnom energijom. U središtu rada Grupe u 2014. godini bit će i analiza funkcioniranja i razvoja maloprodajnih tržišta električne energije i gasa.



4.2 Regionalna asocijacija energetskih regulatora – ERRA

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (eng. *Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju prvenstveno iz regije Središnje Europe i Euroazije. ERRA ima 24 punopravne članice, kao i pet pridruženih članica iz regije. U radu ERRA-e djeluje i sedam dometnutih pridruženih članica izvan regije uključujući Nacionalnu asocijaciju regulatora SAD (eng. *National Association of Regulatory Utility Commissioners – NARUC*), te regulatorna tijela odnosno asocijacije iz Afrike i Azije (slika 16).



Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetskih djelatnosti u zemljama članicama, podsticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članica, bolji pristup informacijama o svjetskoj praksi u reguliranju energetskih djelatnosti.

Slika 16. Članstvo u ERRA-i



Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravna članica ERA-e od 19. svibnja 2004. godine. Na Generalnoj skupštini održanoj u svibnju 2010. godine, kao pridružene članice ove organizacije primljene su i dvije entitetske regulatorne komisije FERK i RERS.

Predstavnici DERK-a aktivno sudjeluju u radu Generalne skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za tarife i cijene, Radna grupa za pravnu regulativu i Stalni komitet za licence i konkurenciju, u kojem Saša Ščekić, rukovoditelj Sektora za licence i tehničke poslove, kao predsjedatelj od 2010. godine doprinosi afirmaciji Regulatorne komisije. Radna grupa za strateško planiranje u funkciji analize rada Asocijacije i predlaganja rješenja za poboljšanje rada i dugoročnu održivost, koja je formirana 2012. godine, nastavila je svoj rad, prepoznavajući i potrebu za određena prestrukturiranja u institucionalnom organiziranju rada ERA-e.

Tijekom 2013. godine obrađivane su brojne teme, među kojima se posebno izdvajaju autorizacija novih proizvodnih kapaciteta, problematika priključenja, mehanizmi podsticaja obnovljivih izvora, modeli promocije energetske učinkovitosti, usporedna analiza tarifa za distribuciju električne energije i naknada za priključak, razdvajanje distributivnih kompanija, razdvajanje prijenosne djelatnosti, struktura i modeli veleprodajnih tržišta, analiza rezultata transformacije tržišnih struktura vertikalno integrisanih sustava u potpuno liberalizirano tržište, regulatorni aspekt razvoja maloprodajnih tržišta, razvoj infrastrukture u funkciji prekogranične trgovine, alokacija prijenosnih kapaciteta i upravljanja zagušenjima, kreiranje regionalnih tržišta, regulatorni nadzor, pravni okvir i institucionalni modeli prestrukturiranja i regulacije sektora grijanja, te suradnja energetskih regulatora i drugih državnih institucija, izvršne ovlasti regulatora, rješavanje prijepora, transparentnost i blagodobnost regulatornog djelovanja.

Pored aktivnog rada u tijelima ERA-e, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu članice ove Regionalne asocijacije pružanjem relevantnih informacija o energetskom sektoru i regulatornoj praksi Bosne i Hercegovine.

4.3 Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora – MEDREG



Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (MEDREG) je započela sa radom u svibnju 2006. godine kao dragovoljna radna grupa osnovana radi uspostavljanja suradnje između energetskih regulatora mediteranskih zemalja da bi postala stalna regionalna organizacija osnovana u Rimu u studenom 2007.

MEDREG je asocijacija koja okuplja regulatore u svrhu unapređenja razvidnog, stabilnog i usklađenog regulatornog okvira kroz stalnu suradnju zemalja sjeverne, južne i istočne obale Mediteranskog bazena. MEDREG okuplja regulatorna tijela iz Albanije, Alžira, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Egipta, Francuske, Grčke, Hrvatske, Italije, Izraela, Jordana, Cipra, Libije, Malte, Maroka, Palestinske uprave, Portugala, Slovenije, Španjolske, Tunisa i Turske.

Organizacijska struktura MEDREG-a obuhvaća Generalnu skupštinu koja se sastaje dva puta godišnje i četiri *ad hoc* grupe: (1) za institucionalna pitanja (kojom predsjedava Alžir), (2) za električnu energiju (Egipat), (3) za gas (Turska) i (4) za okoliš, obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost (Španjolska). *Ad hoc* grupe se okupljaju najmanje dva puta godišnje. Od 2012. godine djeluje i Radna grupa sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca. Tajništvo u Milanu kao dio MEDREG-ove strukture provodi strategiju Generalne skupštine jačajući odgovornost MEDREG-a i institucionalnu suradnju u energetske sektoru Mediterana. Osim toga, Tajništvo daje snažan podsticaj razmjeni informacija među članicama kroz Grupu za komunikaciju koja promovira misiju Asocijacije u svakoj državi članici.

Glavni cilj Asocijacije je promocija razvidnih, stabilnih i usklađenih pravnih i regulatornih okvira Mediterana radi omogućavanja investicija u energetske infrastrukturu i podrške integraciji tržišta. Stoga, MEDREG promovira stalnu razmjenu znanja, iskustva i stručnosti, prikupljanje podataka kroz sveobuhvatne studije, izvješća sa preporukama, te specijalizirane obuke u sferi energetske regulacije.

MEDREG-ove aktivnosti imaju podršku svih regulatornih tijela zemalja članica, a od 2007. godine Europske unije i Vijeća europskih energetske regulatora (CEER). MEDREG je 2012. godine priznat od Odbora za industriju, istraživanje i energiju (ITRE) Europskog parlamenta kao referentna institucija za reguliranje energije u Mediteranu, dok se Europska komisija u više navrata pozivala na MEDREG kao na ključnog aktera za suradnju u sektoru energije i relevantnog sudionika u procesu uspostavljanja Mediteranske energetske zajednice.

Predstavnici DERK-a neposredno sudjeluju u radu Generalne skupštine, a u radu *ad hoc* grupa uporabom različitih telekomunikacijskih alata, te dostavljanjem traženih informacija i komentara na nacрте dokumenata. Tijekom 2013. godine dostavljani su podaci o investicijama, računima za energiju, praksi u oblasti edukacije i informiranja kupaca, o gasu, kvalitete opskrbe, te drugi podaci korisni za usporedne analize. Afirmaciji Regulatorne komisije u okviru MEDREG-a doprinosi i Almir Imamović, rukovoditelj Sektora za tarife i tržišta, koji je od studenoga 2012. godine dopredsjedatelj *Ad hoc* grupe za električnu energiju.

*g. Michel Thiollière,
predsjednik MEDREG-a:
“Zapravo, svi akteri u
energetskoj oblasti – bez
obzira da li su proizvođači,
operatori prijenosnih
sustava, investitori ili
financijeri – žele istodobno
transparentnost u trgovini,
pouzdanost i dugoročnu
vidljivost. MEDREG
predvodi provedbu ovih
načela i pruža podršku
nacionalnim regulatornim
tijelima u postizanju svojih
ciljeva.”*

*Iz predsjedničke poruke –
uvodne riječi Godišnjeg
izvješća MEDREG-a za
2012. godinu*

U 2013. godini Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora predstavila je svoje prvo Godišnje izvješće o aktivnostima u 2012. godini, čiji je značajan dio posvećen viziji MEDREG-a da postane resursno središte za aktere u energetskoj oblasti Mediteranske regije. MEDREG planira da ojača svoju ulogu kao regionalno referentno središte za pružanje podrške u upravljanju energijom, investiranju u tehničku suradnju, konsolidiranju i objavljivanju podataka i znanstvenoj suradnji između svojih članica.

4.4 Međunarodna konfederacija energetskih regulatora – ICER



Međunarodna konfederacija energetskih regulatora (ICER), osnovana u listopadu 2009. godine, dobrovoljni je okvir za suradnju energetskih regulatora na svjetskoj razini. Cilj ICER-a je da poboljša informiranost javnosti i kreatora političkih odluka, kao i razumijevanje reguliranja energije i njegove uloge u rješavanju širokog spektra socio-ekonomskih, okolišnih i tržišnih pitanja.

Preko 200 regulatornih tijela sa šest kontinenata, putem 12 regionalnih regulatornih asocijacija (slika 17) ostvaruje članstvo u ICER-u i sudjeluje u njegovom radu. DERK je članica ICER-a putem ERRA-e i MEDREG-a.

ICER-ove aktivnosti koncentriraju se na četiri ključne oblasti: (i) pouzdanost i sigurnost opskrbe, (ii) uloga regulatora u pronalaženju odgovora na klimatske promjene, (iii) konkurentnost i

Slika 17. Regionalne regulatorne asocijacije u članstvu ICER-a



priuštivost, i (iv) neovisnost, ovlasti, odgovornosti, najbolje prakse i obuka regulatora. U razdoblju od 2012. do 2015. godine ICER djeluje kroz svoje virtualne radne grupe: VWG1 – otvaranje i integracija regionalnih tržišta, VWG2 – tehnološke promjene i obnovljivi izvori energije, VWG3 – pitanja kupaca i VWG4 – dobre regulatorne prakse. Time se nastavlja nastojanje ICER-a da izgradi čvrste veze između regionalnih regulatornih asocijacija širom svijeta.

Aktualni rezultati ove globalne suradnje energetske regulatora predstavljeni su u četiri izvješća koja uključuju međunarodne analize slučajeva o: (1) garantiranju pouzdanosti i sigurnosti opskrbe, (2) obnovljivoj energiji i distribuiranoj proizvodnji, (3) inteligentnim brojilima i (4) konkurentnosti i problematici priuštivosti.

U listopadu 2013. godine ICER je započeo inicijativu *Žene u oblasti energije*. Cilj je ove globalne inicijative energetske regulatora da se pomogne napredovanju žena u oblasti energije kroz praktične instrumente kao što su događaji koji pomažu umrežavanju žena, pilot program za elektronsko mentorstvo i mreža za suradnju u korist žena.

DERK aktivno prati ICER-ove aktivnosti i pruža podršku na razne načine. U 2013. godini DERK-ovo osoblje je dostavilo podatke za ICER-ov upitnik o zaštiti kupaca koji je inicirala VWG3. Upitnik se odnosi na regulatorne pristupe u različitim nadležnostima i omogućava razmjenu praksi u ovoj oblasti.

ICER je, kroz svoju Virtualnu radnu grupu za obrazovanje i najbolje prakse, 2013. godine pokrenuo izdavanje ICER-ove Hronike, kao sredstvo za daljnu promociju svojih ciljeva u smislu jačanja razmjene regulatornih znanja i istraživanja. Mr.sc. Edin Zametica, savjetnik Komisije, kao član Uredničkog odbora doprinosi kvaliteti ovog stručnog časopisa.

U svibnju 2012. godine, ICER i Međunarodna mreža energetske regulatora (IERN) - internet platforma koja je uspostavljena 2003. godine od strane Drugog Svjetskog energetske regulatornog foruma - ujedinili su se u jedinstvenu organizaciju pod okriljem ICER-a. IERN i njegova baza podataka su sada dio šireg ICER-ovog okvira.

5. REVIZIJSKO IZVJEŠĆE

Financijska sredstva za rad i realizaciju svojih aktivnosti DERK osigurava na način određen Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH. Osnovni prihod predstavlja regulatorna naknada koju plaćaju vlasnici licenci za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava, distribucije i opskrbe nekvalificiranih kupaca, te međunarodne trgovine električnom energijom. Regulatorna naknada se određuje tako da pokrije troškove DERK-a, a za višak prihoda nad rashodima se umanjuju obveze za plaćanje regulatorne naknade u narednom razdoblju. Na ovaj način su svi ostvareni prihodi usmjereni isključivo na podmirenje osnovnih, detaljno planiranih troškova.

Financijsko poslovanje DERK-a uglavnom pokriva sljedeća područja:

- nastanak i podmirenje financijskih obveza za potrebe definirane u odobrenom financijskom planu,
- kratkoročno planiranje i upravljanje novčanim tijekovima,
- praćenje realizacije financijskog plana za tekuću godinu,
- analiza i procjena budućih novčanih tijekova u svrhu pripreme novog financijskog plana,
- priprema financijskog plana za narednu godinu,
- unutarnje financijsko izvještavanje kao osnova za donošenje odgovarajućih poslovnih odluka,
- financijsko izvještavanje prema vanjskim tijelima, ovlaštenim institucijama i javnosti.

Konačni rezultat svih navedenih aktivnosti i donesenih odluka su financijska izvješća kojima su iskazani rezultati poslovanja na kraju poslovne godine. Prema obvezama iz zakona po kojem je i osnovan, DERK je dužan svake godine omogućiti reviziju svojih financijskih izvješća u svrhu neovisne i nepristrane provjere iskazanih rezultata poslovanja, kao i usklađenosti tih postupaka sa važećim propisima.

Na osnovi objavljenog javnog poziva za obavljanje usluga revizije, u tijeku 2013. godine reviziju financijskih izvješća DERK-a prethodne godine vršilo je društvo za reviziju, računovodstvo i konzalting "REVIFORM" d.o.o. Sarajevo.

Obavljena revizija je osim utvrđivanja realnosti financijskih izvješća u cjelini, podrazumijevala i istodobnu ocjenu primjenjenih računovodstvenih politika i značajnih procjena rukovodstva DERK-a.

Prema mišljenju neovisnog revizora prezentacija financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih

“Po našem mišljenju, financijska izvješća prikazuju objektivno, u svim materijalno značajnim stavkama, financijski položaj Državne regulatorne komisije za električnu energiju na dan 31. prosinca 2012. godine, te rezultate njegovog poslovanja i promjene u novčanom tijeku za godinu koja je tada okončala u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja.”
(“REVIFORM”, 28. ožujak 2013.)

dogadaja, objektivno i istinito prikazuje stanje sredstava, obveza, kapitala i finansijskog rezultata poslovanja.

Navedenim mišljenjem DERK je zadržao najvišu revizijsku ocjenu usklađenosti finansijskih izvješća sa međunarodno važećim standardima, zakonskim propisima, načelima i politikama, kao i iskazanih rezultata poslovanja koji su u ranijim razdobljima revidirani i od strane Ureda za reviziju institucija Bosne i Hercegovine.

U tom pravcu nastavljeno je i konstantno poboljšavanje sustava finansijskog upravljanja i interne kontrole koji osiguravaju dobro organiziran i djelotvoran rad uz istodobnu prevenciju ili identifikaciju mogućih grešaka radi zaštite imovine od bilo kakvih gubitaka uzrokovanih nepozornošću ili lošim upravljanjem. Iz tog se razloga bezrezervno provodi svako zapažanje revizora koje vodi ka unapređenju poslovanja i povećanju uspješnosti i odgovornosti.

Vodeći se opredjeljenjem i načelima objektivnosti i javnosti u radu i u svrhu pružanja informacija o svom finansijskom položaju i rezultatima poslovanja zainteresiranim osobama i široj javnosti, DERK svake godine objavljuje revidirana godišnja finansijska izvješća. Revidirana finansijska izvješća za 2012. godinu objavljena su u "Službenom glasniku BiH", broj 30/13 i u okviru internet prezentacije DERK-a.



6. OSNOVNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2014. GODINI

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavit će svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje međunarodnih sporazuma, domaćih zakona, odgovarajućih europskih uredbi i direktiva, kao i drugih pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

DERK će i u 2014. godini zadržati kontinuitet suradnje sa Parlamentarnom skupštinom Bosne i Hercegovine, a posebno sa Komisijom za promet i komunikacije Zastupničkog doma PS BiH i Komisijom za vanjsku i trgovinsku politiku, carine, promet i komunikacije Doma naroda PS BiH. Također, primarni će interes ostati i razmjena informacija i usklađenost ključnih regulatornih aktivnosti sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, nadležnim za kreiranje politike u skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH.

Svi dosada primjenjivani modaliteti uzajamnog praćenja i usklađivanja djelovanja koristit će se i u 2014. godini u odnosima sa Regulatornom komisijom za energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Regulatornom komisijom za energetiku Republike Srpske, kao i sa drugim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH.

Kako bi zadovoljio potrebe različitih razina odlučivanja za kvalitetnim i pouzdanim statističkim podacima u području energije DERK će ostati referentan izvor i aktivan generator ovih podataka. U ovu svrhu nastavit će surađivati sa Agencijom za statistiku BiH.

DERK će pratiti aktivnosti i trendove u kompletnom energetsom sektoru i neposredno se uključivati u sve relevantne događaje.

Kroz svoje djelovanje DERK će biti usmjeren na:

- donošenje tarifa u okviru svojih nadležnosti,
- izdavanje licenci,
- regulatorni nadzor licenciranih subjekata,
- kreiranje novih regulatornih pravila, te analiziranje ranije donesenih regulatornih pravila i postojeće prakse, uz pregled i reviziju akata DERK-a,
- razvoj modela pomoćnih usluga,
- stvaranje većeg stupnja integracije domaćeg tržišta električne energije, s posebnim fokusom na djelotvorno otvaranje maloprodajnog i veleprodajnog tržišta,

- jačanje kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obveza u vezi sa regulatornim izvještavanjem,
- socijalni aspekt u domeni regulatorne prakse,
- praćenje primjene Mehanizma naplate između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizma) i rada Projektne kompanije Ureda za koordinirane aukcije jugoistočne Europe (SEE CAO),
- odobravanje i nadziranje pravila koja razvijaju “Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini”, “Elektroprijenos Bosne i Hercegovine” i “Komunalno Brčko”,
- odobravanje *Indikativnog plana razvoja proizvodnje za razdoblje od 2015. do 2024. godine, Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže za naredno desetogodišnje razdoblje*, kao i *Plana investicija Elektroprijenosa BiH*,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi,
- obavljanje ostalih poslova koji mu budu povjereni u nadležnost.

U provedbi svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlasti koje su mu zakonom povjerene, voditi računa o zaštiti kupaca i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najbolje primjenjivih rješenja u narednom razdoblju.

Obzirom na činjenicu da je Bosna i Hercegovina temeljem Ugovora o uspostavi Energetske zajednice postala obvezna do 1. siječnja 2015. godine u svoje zakonodavstvo transponirati i u praksi implementirati nove propise Europske unije o internom energetsom tržištu (Treći paket), DERK će u okvirima svojih kompetencija i optimalnom uporabom koordinacije sa drugim ključnim subjektima dati svoj doprinos razvoju pravnog okvira.

U interesu je svih ključnih subjekata provedba reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini, harmonizacija podzakonskih propisa i djelotvorna koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoj pripremi i izradi. Cilj je kreiranje razvidnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

U tom smislu, DERK planira aktivno sudjelovanje u izradi zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom EU, te u otklanjanju nedostataka u elektroenergetskom sektoru koji su navedeni u *Izvešću Europske komisije o napretku BiH u 2013. godini*.

DERK će također participirati u podršci i provedbi regionalnih prioriteta i projekata Energetske zajednice, ali i prioriteta koji su u okviru Energetske zajednice identificirani za elektroenergetski

sektor Bosne i Hercegovine, odnosno koje navodi *Izvješće o implementaciji acquis-a prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice*.

U središtu zanimanja bit će i aktivnosti međunarodnih tijela koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije, prije svega onih u čijem radu DERK i sam sudjeluje:

- ECRB – Regulatorni odbor Energetske zajednice (uključujući Radnu grupu za električnu energiju, Radnu grupu za gas i Radnu grupu za kupce i maloprodajna tržišta),
- ERRA – Regionalna asocijacija energetskih regulatora (uključujući Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife i cijene, Radnu grupu za pravnu regulativu i Radnu grupu za kupce i maloprodajna tržišta, čije formiranje je planirano u 2014. godini),
- MEDREG – Asocijacija mediteranskih energetskih regulatora (uključujući *ad hoc* grupe za institucionalna pitanja, električnu energiju, gas, te okoliš, obnovljive izvore i energetske učinkovitost, kao i Radnu grupu sa posebnim zadatkom koja je posvećena pitanjima kupaca),
- ICER – Međunarodna konfederacija energetskih regulatora.

DERK će također nastaviti praćenje rada Vijeća europskih energetskih regulatora (CEER) i Agencije za suradnju energetskih regulatora (ACER).

U 2014. godini dodatni impuls međunarodnoj suradnji pružit će novi projekt *Agencije za međunarodnu suradnju SAD* (USAID) kroz koji će se razvijati partnerski odnos bosanskohercegovačkih energetskih regulatora sa *Nacionalnom asocijacijom regulatora SAD* (NARUC) i više regulatornih komisija iz njenog sastava, pri čemu će Regulatorno tijelo iz Ohaja (eng. *Public Utilities Commission of Ohio* – PUCO) biti vodeća komisija. Potpisivanje Memoranduma o suradnji najavljeno je za siječanj 2014. godine.



Ohio

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći u okviru internet prezentacije na adresi www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

PRILOG A: Osnovni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

(korišteni podaci NOS-a BiH, Elektroprijenosa BiH i elektroprivreda u BiH)

Osnovni podaci o instaliranim kapacitetima proizvodnih objekata

Ukupan instalirani kapacitet proizvodnih objekata u Bosni i Hercegovini iznosi 3.978,86 MW, od čega u većim hidroelektranama 2.048 MW, a u termoelektranama 1.765 MW. Instalirani kapacitet malih hidroelektrana, vjetro i solarnih elektrana u BiH je 73,63 MW, dok je 91,23 MW instalirano u industrijskim elektranama.

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	2×54+1×63	171
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×108	216
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	6×30	180
Grabovica	2×57	114
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×24	72
Mostarsko blato	2×30	60
Peć-Mlini	2×15	30
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	715	635
G3	100	85
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	188
KAKANJ	450	398
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Osnovni podaci o prijenosnom sustavu

Nazivni napon dalekovoda	<i>dalekovodi</i>
	Duljina (km)
400 kV	864,73
220 kV	1.524,80
110 kV	3.888,63
110 kV - kablovski vod	31,78

Nazivni napon dalekovoda	<i>interkonekcije</i>
	Broj interkonekcija
400 kV	4
220 kV	10
110 kV	22
<i>Ukupno</i>	36

Vrsta trafostanice	<i>trafostanice</i>	
	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
TS 400/x kV	9	6.090,5
TS 220/x kV	8	1.423,0
TS 110/x kV	128	4.855,0

Prijenosni odnos transformatora	<i>transformatori</i>	
	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
TR 400/x kV	14	4.900,0
TR 220/x kV	14	2.100,0
TR 110/x kV	222	5.376,5

PRILOG B: Osnovni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

2013. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.854,43	2.920,91	2.348,28		7.123,62
Proizvodnja u termoelektranama	5.549,53	3.390,12			8.939,65
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	150,59	73,98	14,71		239,28
Proizvodnja	7.554,55	6.385,01	2.362,99		16.302,55
Distributivna potrošnja	4.401,52	3.567,50	1.343,83	258,14	9.570,99
Gubici prijenosa					343,10
Veliki kupci	448,20	126,21	2.048,14*		2.622,55
Vlastita potrošnja elektrana		13,26	8,74		22,00
Potrošnja	4.849,72	3.706,97	3.400,71	258,14	12.558,64
*Uključujući i 884,94 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2012. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.086,63	1.832,77	1.229,30		4.148,70
Proizvodnja u termoelektranama	5.367,80	3.251,70			8.619,50
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	115,40	43,04	7,89		166,33
Proizvodnja	6.569,83	5.127,51	1.237,19		12.934,54
Distributivna potrošnja	4.340,28	3.551,14	1.379,43	262,54	9.533,39
Gubici prijenosa					308,14
Veliki kupci	446,23	119,18	2.136,41*		2.701,83
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		13,62	67,26		80,88
Potrošnja	4.786,52	3.683,94	3.583,10	262,54	12.624,24
*Uključujući i 910,54 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2011. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.113,63	1.817,09	1.395,40		4.326,12
Proizvodnja u termoelektranama	6.138,01	3.449,76			9.587,77
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	100,82	28,61	6,60		136,04
Proizvodnja	7.352,47	5.295,46	1.402,00		14.049,93
Distributivna potrošnja	4.284,17	3.556,16	1.363,04	271,71	9.475,08
Gubici prijenosa					324,17
Veliki kupci	417,17	124,08	2.216,62*		2.757,87
Vlastita potrošnja elektrana		14,23	21,22		35,45
Potrošnja	4.701,34	3.694,47	3.600,88	271,71	12.592,57
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					
2010. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	2.094,61	3.246,91	2.604,67		7.946,20
Proizvodnja u termoelektranama	5.012,79	2.856,00			7.868,80
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	182,77	62,11	8,54		253,41
Proizvodnja	7.290,17	6.165,02	2.613,21		16.068,40
Distributivna potrošnja	4.232,92	3.522,19	1.367,75	277,35	9.400,21
Gubici prijenosa					337,95
Veliki kupci	371,43	110,26	2.030,80*		2.512,49
Vlastita potrošnja elektrana i crpljenje		12,96	2,21		15,17
Potrošnja	4.604,35	3.645,41	3.400,76	277,35	12.265,82
*Uključujući i 1068,48 GWh koje su Aluminij i BSI nabavili kao kvalificirani kupci					
2009. godina	EP BiH	ERS	EP HZHB	Komunalno Brčko	BiH
Proizvodnja u hidroelektranama	1.631,23	2.577,36	1.939,82		6.148,41
Proizvodnja u termoelektranama	5.233,60	2.993,02			8.226,63
Proizvodnja u malim i industrijskim el.	128,39	52,85	5,24		186,47
Proizvodnja	6.993,22	5.623,24	1.945,06		14.561,52
Distributivna potrošnja	4.132,46	3.403,46	1.349,97	272,22	9.158,11
Gubici prijenosa					306,46
Veliki kupci	367,30	120,90	1.630,16*		2.118,37
Vlastita potrošnja elektrana		14,34			14,34
Potrošnja	4.499,76	3.538,70	2.980,13	272,22	11.597,28
*Uključujući i 876,00 GWh koje je Aluminij nabavio kao kvalificirani kupac					

PRILOG C: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima Elektroprijenosa BiH i distributivnim područjima elektroprivreda (prosinac 2013. godine)

